

Poljoprivreda Šibensko-kninske županije: stanje, ograničenja i mogućnosti

Verović, Antun

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Agriculture / Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:204:322087>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET**

**POLJOPRIVREDA ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE:
STANJE, OGRANIČENJA I MOGUĆNOSTI**

DIPLOMSKI RAD

Antun Verović

Zagreb, srpanj, 2018.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET**

Diplomski studij:
Agrobiznis i ruralni razvitak

**POLJOPRIVREDA ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE:
STANJE, OGRANIČENJA I MOGUĆNOSTI**

DIPLOMSKI RAD

Antun Verović

Mentor: Prof. dr. sc. Ivo Grgić

Neposredni voditelj: Dr. sc. Magdalena Zrakić

Zagreb, srpanj, 2018.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET**

**IZJAVA STUDENTA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI**

Ja, **Antun Verović**, JMBAG 0240000336, rođen dana 30.06.1974. u Šibeniku, izjavljujem
da sam samostalno izradio diplomski rad pod naslovom:

POLJOPRIVREDA ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE: STANJE, OGRANIČENJA I MOGUĆNOSTI

Svojim potpisom jamčim:

- da sam jedini autor ovoga diplomskog rada;
- da su svi korišteni izvori literature, kako objavljeni tako i neobjavljeni, adekvatno citirani ili parafrazirani, te popisani u literaturi na kraju rada;
- da ovaj diplomski rad ne sadrži dijelove radova predanih na Agronomskom fakultetu ili drugim ustanovama visokog obrazovanja radi završetka sveučilišnog ili stručnog studija;
- da je elektronička verzija ovoga diplomskog rada identična tiskanoj koju je odobrio mentor;
- da sam upoznat s odredbama Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu (Čl. 19).

U Zagrebu, dana _____

Potpis studenta

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET**

IZVJEŠĆE

O OCJENI I OBRANI DIPLOMSKOG RADA

Diplomski rad studenta **Antun Verović**, JMBAG 0240000336, naslova

POLJOPRIVREDA ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE: STANJE, OGRANIČENJA I MOGUĆNOSTI

obranjen je i ocijenjen ocjenom _____, dana _____.

Povjerenstvo:

potpisi:

1. Prof.dr.sc. Ivo Grgić mentor

Dr.sc. Magdalena Zrakić neposredni voditelj

2. Doc.dr.sc. Lari Hadelan član

3. Doc.dr.sc. Ornella Mikuš član

Zahvala

Zahvaljujem se mentoru prof.dr.sc. Ivi Grgiću na strpljenju i povjerenju pri izradi ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem se neposrednoj voditeljici dr.sc. Magdaleni Zrakić, mojoj predivnoj kolegici, na svesrdnoj potpori i pomoći u svakom trenutku stvaranja ovog diplomskog rada. To je prva i neprocjenjiva dobit ovog diplomskog rada.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Cilj rada	2
2. Opis metoda	3
3. Razrada literature.....	4
4. Rezultati i rasprava	6
4.1. Geografska obilježja Šibensko-kninske županije	6
4.2. Gospodarska i socio-demografska obilježja Županije	8
4.3. Poljoprivreda Šibensko-kninske županije	14
4.3.1. Povijest	14
4.3.2. Osnovna obilježja poljoprivrede u novije vrijeme	15
4.3.3. Struktura i obilježja poljoprivrednih gospodarstava	17
4.3.4. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo	20
4.3.5. Stanje poljoprivrede u Županiji prema ARKOD-u	22
4.3.6. Ekološka proizvodnja Županije	30
5. SWOT analiza poljoprivrede Šibensko - kninske županije	32
6. Zaključak.....	33
7. Popis literature	34
Životopis	37

Sažetak

Diplomskog rada studenta **Antun Verović**, naslova

POLJOPRIVREDA ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE: STANJE, OGRANIČENJA I MOGUĆNOSTI

Cilj rada je prikazati (statističke) pokazatelje stanja razvijenosti poljoprivrede u Šibensko-kninskoj županiji, te na temelju toga ukazati na moguće pravce srednjoročnog razvoja.

Značaj poljoprivrede u gospodarstvu Županije je oko 2% ukupne BDV Županije, jer su razvijenije neke druge gospodarske grane. U radu su korišteni sekundarni izvori podataka i metode analize sadržaja, deskripcije i komparacije.

Ukupna površina Županije iznosi 5.670 km², a poljoprivredno zemljište u Šibensko-kninskoj županiji zauzima 60,3%, od čega obradive površine zauzimaju 26,5%. Najznačajnije grane su vinogradarstvo i maslinarstvo. Na području Županije 2016. godine bilo je registrirano 5.538 poljoprivrednih gospodarstava od čega 98,6% su obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Za 2017. godinu taj se broj smanjio na 4.901. Glavna ograničenja za razvoj poljoprivrede su usitnjenost poljoprivrednih površina, parcelizacija površina, starosna i obrazovna struktura poljoprivrednika uz negativne demografske trendove ruralnog područja. Mogućnosti za razvoj nalaze se u proizvodnji kvalitetnih lokalnih i tradicijskih proizvoda, različitim oblicima poslovnog povezivanja, ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji, različitim tipovima ruralnog turizma (npr. agroturizam) i sl..

Ključne riječi: poljoprivreda, Šibensko-kninska županija, stanje, ograničenja, mogućnosti

Summary

Of the master's thesis— student **Antun Verović**, entitled

AGRICULTURE PRODUCTION OF THE ŠIBENIK-KNIN COUNTY: STATE, LIMITATIONS AND POSSIBILITIES

The aim of the paper is to present the (statistical) indicators of the development state of agriculture in Šibenik-Knin County, and on this basis point out possible directions of medium-term development.

The significance of agriculture in the County's economy is about 2% of the total County GAV, as some other economic branches are more developed. This paper uses secondary data sources and methods of analysis of content, description and comparison.

The total area of the County is 5.670 km², and the agricultural land in County occupies 60,3%, of which the UAA occupies 26,5%. The most important branches are viticulture and olive growing. In the County there were 5.538 farms registered in 2016, of which 98,6% were family farms. For 2017 this number has dropped to 4.901. The main constraints for the development of agriculture are the fragmentation of agricultural areas, the age and educational structure of farmers, along with the negative demographic trends of the rural area. Development possibilities are in the production of high quality local and traditional products, different forms of business cooperation, organic production, various types of rural tourism (e.g. agrotourism) etc.

Keywords: agriculture, Šibenik-Knin county, state, limitations, possibilities

1. Uvod

U današnjim makroekonomskim uvjetima, značaj poljoprivrede je smanjen. Sredinom 20. stoljeća poljoprivreda je zapošljavala oko 50% stanovništva EU, a primarna poljoprivredna proizvodnja bila je tradicionalni izvor prihoda za pučanstvo ruralnih područja. Udio važnosti ili vrijednosti poljoprivrede u gospodarskoj aktivnosti se i dalje kontinuirano smanjuje, tako da se danas poljoprivredom bavi samo 7% stanovništva EU. Velike tehničke (tehnološke) i strukturne promjene u svjetskoj trgovini i na svjetskom tržištu globalizirale su poljoprivrednu proizvodnju, a time i potaknuli jačanje konkurencije u sektoru poljoprivrede. U takvim uvjetima mali i nespecijalizirani proizvođači (nekonkurentni) teško mogu proizvoditi i „živjeti“ od primarne poljoprivredne proizvodnje, tako da se dogodila seoba u nove proizvodne i uslužne djelatnosti (Corpling, 2018¹).

Navedeni trend zahvatio je i agrarni sektor šibenskog kraja, odnosno današnje Šibensko-kninske županije. Nekada razvijena poljoprivredna proizvodnja suočila se (i danas se suočava) za zahtjevima otvorenog tržišta. Danas su u gospodarskoj slici Županije zastupljenije neke druge gospodarske grane odnosno aktivnosti. Šibensko-kninska županija smještena je na jugu Hrvatske, u središnjem dijelu sjeverne Dalmacije. Značenje i potencijal ove županije često se previđa zbog povijesne dominacije drugih dalmatinskih županija. Šibensko-kninska županija po svojoj kulturnoj baštini i kao atraktivna lokacija za posjetitelje i za poslovanje ne zaostaje za većim urbanim dalmatinskim centrima. Ukupna površina županije iznosi 5.670 km² (Regionalna razvojna agencija Šibensko-kninske županije [RRA-ŠKŽ], 2011).

To uključuje 2.994 km² kopnene površine, odnosno 5,3% kopnenog teritorija RH, i otočno područje s morem, koje se proteže na 2.676 km², odnosno na 8,6% teritorija hrvatskog obalnog mora. Prema posljednjem Popisu stanovništva (2011) u Županiji živi oko 110.000 stanovnika. Na istoku Županija graniči s Bosnom i Hercegovinom, a na zapadu čini dio jadranske morske granice s Italijom. Na sjeveru je Zadarska županija, a na jugu Splitsko-dalmatinska (RRA-ŠKŽ, 2011).

Šibensko-kninska županija, u odnosu na druge poljoprivredno razvijenije županije, raspolaže sa skromnijim poljoprivrednim proizvodnim resursima. Ukupni broj poljoprivrednih gospodarstava u 2017. godini (na dan 31.12.2017.) je 4.901 s prosječnom veličinom od 2,45 ha u prosječno 7,7 parcela po gospodarstvu. Županija raspolaže s ukupno 19.976,42 ha poljoprivrednih površina (APPRRR, 2017 - Arkod). Istodobno, Županija bilježi brzi razvitak turizma, te se očekuje da se bolje korištenje relativno skromnih poljoprivrednih resursa može ostvariti sa proizvodnjom za lokalnu, turističku potrošnju.

¹ Corpling: <http://www.og-corporing.hr/lokalni-i-ruralni-razvoj/poljoprivreda-i-ruralni-razvoj.html>

1.1. Cilj rada

Glavni cilj rada je prikazati (statističke) pokazatelje stanja razvijenosti poljoprivrede u Šibensko-kninskoj županiji, te na temelju toga ukazati na moguće pravce srednjoročnog razvoja.

Uz glavni cilj, definirani su i pod ciljevi:

- a) Prikazati povijesne i recentne društveno ekonomske karakteristike Županije
- b) Prikazati stanje i obilježja poljoprivrede u Županiji u novijem razdoblju
- c) Izraditi SWOT analizu razvoja poljoprivrede u Županiji na temelju prikupljenih podataka

2. Opis metoda

Za potrebe cilja rada će se na temelju dostupnih dokumenata, te službene statistike istražiti razina i struktura poljoprivredne proizvodnje područja Šibensko-kninske županije, s posebnim osvrtom na mogućnosti budućeg razvitka.

U radu su korištene sljedeće metode:

- analiza sadržaja,
- deskripcija,
- komparacija.

Za potrebe istraživanja koristit će se podaci Državnog zavoda za statistiku, Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Arkod (APPRRR), Hrvatske poljoprivredno-šumarske savjetodavne službe, Hrvatske gospodarske komore, te znanstvena i stručna literatura.

Prikupljeni podaci (korišteno poljoprivredno zemljište, struktura korištenja zemljišta, broj i veličina poljoprivrednih gospodarstava, BDV poljoprivrede, stopu zaposlenosti u poljoprivredi i sl.) bit će obrađeni statističkim metodama (indeksi, trend), a prikazani tablično i grafički.

Na temelju prikupljenih podataka izradit će se SWOT analiza.

SWOT analiza je kvalitativna analitička metoda koja kroz 4 čimbenika nastoji prikazati snage, slabosti, prilike i prijetnje određene pojave ili situacije. Međutim, treba uzeti u obzir da se radi o subjektivnoj metodi.

3. Razrada literature

Blažević (2007) u svom radu daje povijesni pregled i stanje poljoprivredne proizvodnje u šibenskom kraju. Istražuje razdoblje od 1921. do 1941. godine. Poljoprivreda je u to vrijeme bila značajno zanimanje velikog broja stanovnika grada Šibenika. Poljoprivredna proizvodnja je tada prije svega utemeljena na uzgoju vinove loze i masline, te dijelom na povrtlarstvu. Problem koji se naglašava je nedovoljno educirano pučanstvo za moderni način poljoprivredne proizvodnje, što je kočilo razvoj agrara. Zanimljivo je da su i tadašnji problemi agrarnog sektora prisutni i danas (objektivno ili iz subjektivne perspektive): i tada je ustanovljena nedovoljna zaštita državne politike oko poreza, carina, investicija i repromaterijala čime nije bio omogućen viši stupanj organizacije poljoprivrede niti nastanak samostalnog tržišta. Veličina posjeda i naslijeđeni kolonatski odnosi (mletačko pravo) ograničili su primjenu suvremenog načina obrade zemljišta. Poljoprivrednik je u to vrijeme teško mijenjao primitivne oblike obrade tla i nije uvijek rado prihvaćao modernu tehnologiju u toj privrednoj grani.

Gugić i sur. (2011) u radu istražuju stanje i mogućnosti razvoja Splitsko-dalmatinske županije. Cilj rada je deskriptivno analizirati postojeće stanje proizvodnih resursa i poljoprivredne proizvodnje na području Splitsko-dalmatinske županije. Prema autorima uloga poljoprivrede je u društvenom i gospodarskom razvoju Županije promijenjena, ali poljoprivreda i danas čini nedjeljiv segment ukupnoga gospodarstva ovoga prostora, što joj svakako daje važnu ulogu. Razvoj poljoprivrede tog područja temelji se na postojanju dostatnih prirodnih, proizvodnih i poduzetničkih potencijala za pozicioniranje poljoprivrede kao značajnog gospodarskog razvojnog resursa. Važno je uvažavati multifunkcionalni koncept poljoprivrede što daje prednost razvoju cjelokupne ruralne ekonomije, odnosno razvoju i diversifikaciji ruralnih ekonomskih aktivnosti.

Gracin (2015) u svom radu navodi vinogradarstvo kao perspektivnu granu poljoprivredne proizvodnje u Šibenskoj-kninskoj županiji. Što se tiče sortimenta, predvodnice bijelih sorta vinove loze su debit i maraština, čije karakteristike imaju velik tržišni potencijal. „*Šibenski kraj ima vrlo dobre uvjete i za uzgoj internacionalnih sorta, od kojih je važno spomenuti sorte merlot i syrah, koje u Drnišu i Oklaju daju jako dobra vina već nekoliko desetljeća.*“ (Gracin, 2015:393).

Autor navodi i da Šibensko-kninska županija nema vinsku cestu, te je tako jedna je od rijetkih u Republici Hrvatskoj s tim obilježjem. Vinska cesta bi znatno pomogla proširenju turističke ponude i povezivanju svih dijelova Županije. Autor predlaže trasu ceste Tisno – Primošten – Drniš – Petrovo polje – Oklaj – Miljevci – Skradin.

Prema Tomiću i Šimuniću (2015) Šibensko-kninska županija je za stratešku odrednicu razvitka gospodarstva odabrala djelatnost turizma, posrnula industrija gubi na važnosti, a poljoprivreda je oskudna resursima u odnosu na poljoprivredno razvijenije županije. No uz postojeće resurse (poljoprivredne površine), autori smatraju da se uz turizam može razvijati i

poljoprivreda. Smatraju da na prostoru Županije postoji dostatno vode i povoljnih tala, te da je moguće unaprijediti poljoprivrednu proizvodnju uz izvođenje navodnjavanja. Prema istraživanju autora, na prostoru Županije je 17.429 ha sposobnih tala za navodnjavanje. Te su površine velik potencijal za razvoj poljoprivrede, ali je nedostatak tih površina, i općenito svih poljoprivrednih površina u Županiji, što su one dosta usitnjene. Zbog toga je nužno izvesti okrupnjavanje poljoprivrednih površina.

Prema Programu potpora poljoprivredi na području Šibensko-kninske županije (2016. – 2020. godina) donesenom 15. siječnja 2016. Županija će u programskom razdoblju dodjeljivati (bespovratne) potpore male vrijednosti poljoprivrednim proizvođačima. Aktivnosti za koje će poljoprivrednici moći dobiti potporu u skladu su s Uredbom Komisije (EU) br. 1408/2013 odnosno s mjerama od 1 do 12 (Šibensko-kninska županija, 2016).

Blaće (2014) u svom radu opisuje promjenu krajolika Danilskog polja u šibenskom zaleđu. Između ostalog, autor u radu naglašava da je preobrazba daniluskoga agrarnog prostora, odnosno agrarnog krajolika, ponajprije posljedica promjena korištenja zemljišta. Tri najvažnija društveno-geografska procesa koja su utjecala na preobrazbu krajolika naselja Danilskog polja su deagrarizacija, depopulacija i infrastrukturna modernizacija. Deagrarizacija se očituje u zapuštanju poljoprivrednih površina koja preuzima izvorna vegetacija. Pašnjačke površine su zabilježile najveći udio u ukupnoj površini premda su one zapravo većinom napuštene i zahvaćene sukcesijom izvornog raslinja, a poljodjelske površine se uglavnom još obrađuju premda je jedan dio pod ugarom.

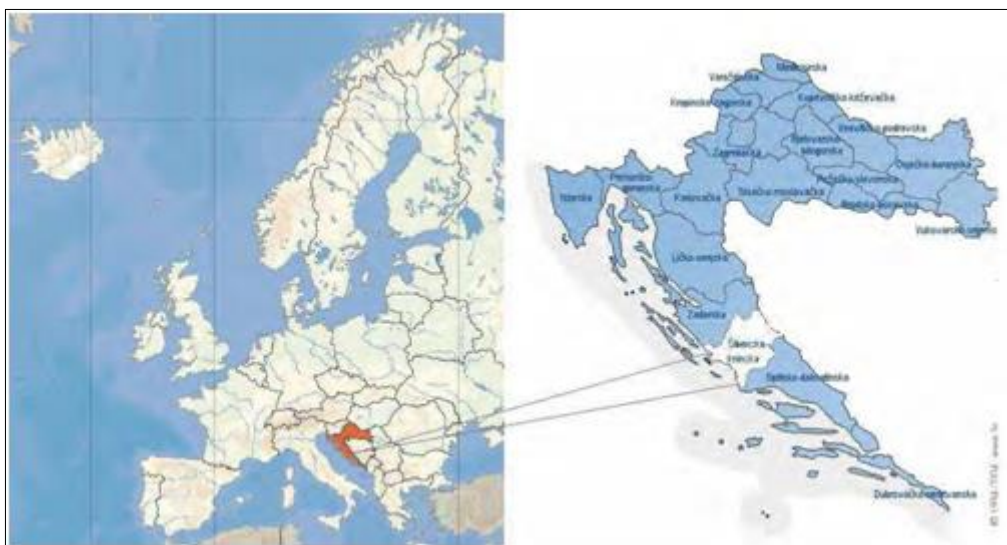
4. Rezultati i rasprava

4.1. Geografska obilježja Šibensko-kninske županije

Šibensko-kninska županija smještena je na jugu Republike Hrvatske (Slika 4.1.1.), u središnjem dijelu sjeverne Dalmacije. Značenje i potencijal ove županije često se ne opaža zbog povijesne dominacije drugih dalmatinskih županija. Šibensko-kninska županija po svojoj kulturnoj baštini i kao atraktivna lokacija za posjetitelje i za poslovanje ne zaostaje za većim urbanim dalmatinskim centrima.

Ukupna površina županije iznosi 5.670 km². To uključuje 2.994 km² kopnene površine, odnosno 5,3% kopnenog teritorija RH, i otočno područje s morem, koje se proteže na 2.676 km², odnosno na 8,6% teritorija hrvatskog obalnog mora. Županija ima 285 otoka, ukupne površine 665 km² (Šibensko-kninska županija, 2018²).

Šibensko-kninska županija na istoku graniči s Bosnom i Hercegovinom, a na zapadu čini dio jadranske morske granice s Italijom. Na sjeveru je Zadarska županija a na jugu Splitsko-dalmatinska.

Slika 4.1.1. Položaj Šibensko-kninske županije

Izvor: RRA-ŠKŽ, 2011.

Šibensko-kninska županija danas obuhvaća dvadeset jedinica lokalne samouprave. Od toga pet jedinica lokalne samouprave čine gradovi:

- Skradin, Vodice i Šibenik, kao županijsko sjedište (na obalnom i zaobalnom području županije)

²<http://sibensko-kninska-zupanija.hr/stranica/opi-podaci/70>

- Drniš i Knin na kontinentalnom području Zagore. Preostalih petnaest jedinica lokalne samouprave čine općine:
- Murter-Kornati, Tribunj i Bilice (na obalnom području županije)
- Pirovac, Tisno, Primošten i Rogoznica (na obalnom području i zaobalnom području županije)
- Promina, Ružić i Unešić (na području drniške zagore)
- Kistanje, Ervenik, Kijevo, Biskupija i Cijlpane (na području kninske zagore).

Prema reljefnim karakteristikama teritorij Županije moguće je podijeliti na dva područja: primorsko i kontinentalno. Unutar ta dva dijela razlikuju se, prema reljefnim specifičnostima, pojedina potpodručja.

Primorski dio čine uski obalni pojas, neposredno zaobalno područje i otoci. Osnovni reljefni oblici obalnog pojasa i neposrednog zaobalnog dijela županije jesu uzdužni vapnenački grebeni i dolomitsko-laporne udoline koje se pružaju u smjeru SZ-JI, kao i specifični kanjon rijeke Krke, koji poprečno presijeca navedene reljefne oblike. Vapnenački grebeni Kamenara (192 m), Trtra (Krtolin 603 m, Velika glava 542 m) i Boraje (Veliki vrh 645 m) daju osnovno prirodno-geografsko obilježje primorskom kraju malih poljodjelskih mogućnosti.

S druge pak strane, pojedine udoline (važne za poljoprivredu) zauzimaju znatno manje površine, a nalaze se na području Donjeg i Gornjeg polja, Dubrave kod Tisnog, Dazline, Ivinja drage, primoštensko-rogozničkih doca, Skradinskog polja i dr. Otoci šibenskog arhipelaga također zadržavaju tipično dinarski smjer pružanja SZ-JI (RRA-ŠKŽ, 2011).

U skladu s tim, i konfiguraciju terena na otocima šibenskog arhipelaga, tj. reljefne oblike (udoline i hrptove), karakterizira izduženost i paralelizam navedenog smjera pružanja. Visinska razvedenost otoka vrlo je raznolika, od najnižeg (i najmanjeg), Krapnja (visokog tek 7 m, površine 36 ha), do najvišeg, Zlarina (vrh Klepac 169 m).

Kontinentalni dio teritorija županije čine krška zaravan i zagora, unutar koje se razlikuju kninska i drniška zagora. Osnovni reljefni oblici područja su krška zaravan, krške depresije, doline rijeke Krke i njenih pritoka, te okolni brdsko-planinski prostor. Jugozapadno područje kontinentalnog dijela županije karakterizira krška zaravan čiji centralni dio usijecaju kanjoni Krke i Čikole, a rubni SZ dio i dolina rijeke Zrmanje. Čitavo područje zaravni ortografski je slabo razvedeno. Prostor kninske zagore uokviruju krajnji JI ogranci Velebita (Kom 1.003 m), JZ padine Dinare (Dinara 1.831 m, Ujilica 1.665 m), te planine Kozjak (1.206 m) i Promina (1.148 m).

U središnjem dijelu Kninske zagore smještena su i dva krška polja. Manje, Kninsko polje dugo je oko 10,5 km. Njegov centralni dio čini rijeka Krka s pritokama (Butišnicom, Orašnicom). Veće, Kosovo polje, dugo je oko 13,5 km a široko oko 4 km, a formirano je uz rječicu Kosovčicu. Oba se polja pružaju u smjeru sjever-jug, a razdjeljuje ih niz brežuljaka.

Na krajnjem istočnom dijelu teritorija županije nalazi se i Paško polje, kojim protječe gornji tok rijeke Cetine, koja tu izvire.

U središtu drniške zagore nalazi se Petrovo polje, koje se pruža u smjeru SZ-JI. Njime protječe Čikola, a uokviruju ga gorski grebeni Moseća (702 m), Promine (V. Promina 1.147 m) i Svilaje (1.301 m) (RRA-ŠKŽ, 2011).

4.2. Gospodarska i socio-demografska obilježja Županije

Osim poljoprivrede i stočarstva, stanovnici šibenskoga kraja u povijesti su se bavili zanatstvom, ribarstvom, obalnim brodarstvom i trgovinom, te proizvodnjom soli. Ribolov nije bio razvijen kao na većim dalmatinskim otocima, ali je riba uvijek bila važna u prehrani stanovništva.

U drugoj polovici 19. st. stvaraju se infrastrukturni preduvjeti za razvoj gospodarstva. Izgrađena je željeznička pruga Siverić – Šibenik (1877.), s odvojkom prema Kninu (1888.), što je dovelo do snažnijeg razvoja šibenske luke. Godine 1879. izgrađen je vodovod, a 1895. poduzeće *Šupuk i sin* na Skradinskom buku gradi prvu hidroelektranu u ovom dijelu Europe. Ti su projekti privukli strane ulagače pa je ubrzo uz elektranu na Skradinskom buku izgrađena i manja tvornica kalcij karbida u vlasništvu talijanskog kapitala. Nakon što je ta tvornica stradala u požaru 1901. Talijani na području Crnice grade novu tvornicu kalcij karbida, a potom i cijanamida, pa Šibenik, među rijetkim sredinama u Europi, ima razvijenu proizvodnju mineralnog gnojiva. U to vrijeme u gradu se razvija i zanatska proizvodnja: povjesničari bilježe parni mlin, četiri pogona za proizvodnju tjestenine, pet pogona za proizvodnju sapuna, tvornicu prediva i tkala, dvije tvornice likera, tri tiskare i veliku radionicu za proizvodnju odijela "Matavulj", koja je jedno vrijeme zapošljavala dvjesto radnika (RRA-ŠKŽ, 2011).

Iako je krajem 19. st. većina stanovnika živjela od vinogradarstva, pojava filoksere i sporazum Austrije i Italije o uvozu talijanskog vina početkom 20. st. dovode do propadanja vinogradarstva i do emigracije u prekomorske zemlje.

Izgradnjom željeznice razvija se lučka djelatnost. U šibenskoj luci austrijska tvrtka Steinbeiss izgradila je veliko stovarište drvene građe, preko kojeg je drvo iz zapadne Bosne izvozila u mediteranske zemlje. Za prevoženje ugljena iz Siverića i Velušića austrijsko-talijanska tvrtka Monte Promina u luci je izgradila stovarište ugljena.

Zahvaljujući snažnom razvoju industrije početkom stoljeća, potom izgradnji Tvornice aluminija na Lozovcu 1937. i nastavku industrijalizacije nakon 1945. godine (TLM, TEF, Revija, Remontno brodogradilište, Poliplast, Vinoplod Vinarija), Šibenik postaje važnim industrijskim centrom, a udio industrije u ukupnom prihodu tadašnje Općine Šibenik 80-ih godina 20. st. iznosi blizu 60%. Osim industrije, razvija se i uslužni sektor i grade veliki turistički kapaciteti (Solaris, Vodice, Primošten). Šibenski kraj čine prepoznatljivim i dva nacionalna parka, "Krka" i

“Kornati”, slikovita i razvedena obala i otoci, te jedinstven pomorski prilaz gradu kanalom sv. Ante.

Na području Drniša i Knina također dolazi do industrijskog razvoja: Tvornica vijaka (TVIK), Kninjanka, Mladost, Jadran metal, Agroprerada i Krka namještaj u Kninu, Tvornica oplemenjenih folija (TOF), Drnišplast i Girk Kalun u Drnišu itd. (RRA-ŠKŽ, 2011).

Početak 90-ih godina 20. st. šibensko područje bilo je izloženo ratnoj agresiji, u kojoj je uništena elektroliza aluminijske u Ražinama, pa je TLM ostao bez kapaciteta za proizvodnju primarnog aluminijske, ali je nastavio proizvodnju aluminijskih profila, limova i folija. Tijekom 2007. godine TLM je privatiziran.

Područje Drniša bilo je okupirano, a njegovi gospodarski kapaciteti također u velikoj mjeri devastirani.

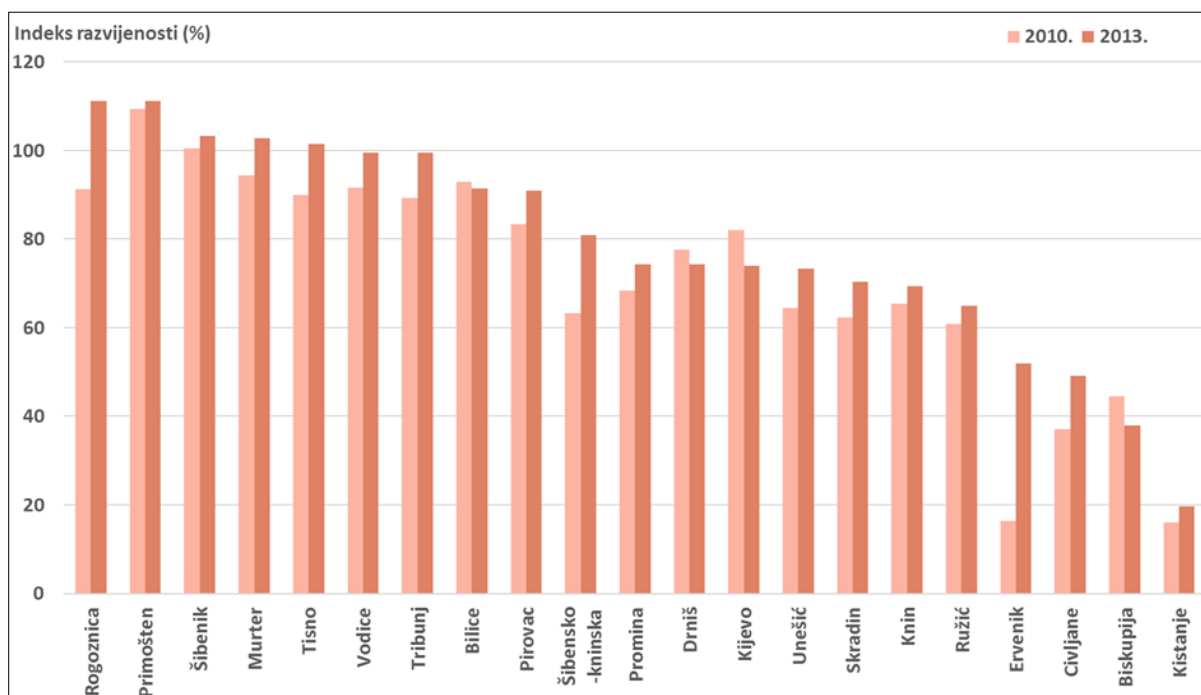
Ulaskom u proces tranzicije, gospodarstvo je doživjelo dramatične promjene. Propadaju veća poduzeća (Šibenka, Slobodna plovidba, Revija, Poliplast), zatvara se TEF, a istovremeno se otvara velik broj manjih tvrtki i obrta. Očigledno je da su, bez obzira na velika ulaganja u industrijalizaciju nakon Drugog svjetskog rata, sistemski razlozi doveli do tehnološkog zaostajanja i gubitka konkurentnosti prerađivačkog sektora, dok je privatna inicijativa bila posve zagušena. Sve to, uz ratna razaranja i tranzicijsko nesnalaženje, rezultiralo je velikim problemima u prilagodbi globalnom tržištu devedesetih godina. Nezaposlenost raste jer manje tvrtke ne mogu prihvatiti sve otpuštene radnike. Ipak, i u apsolutnim brojkama i relativno udio malih i srednjih poduzeća i obrta u ukupnoj zaposlenosti sve je veći pa je danas u njemu zaposleno više od 50% svih zaposlenih u gospodarstvu. Mali i srednji poduzetnici postaju nova pokretačka snaga, a njihovi napori za daljnjim razvojem sve više se osjećaju u životu Šibensko-kninske županije.

Na području Drniša nakon rata obnovljena je većina industrijskih kapaciteta. Oni danas uspješno posluju pa je i po tomu Drniš jedinstven primjer relativno brze obnove gospodarstva i osiguranja veće zaposlenosti u ovom kraju (RRA-ŠKŽ, 2011).

Prema vrijednostima indeksa razvijenosti 2013. g. Šibensko-kninska županija nalazila se na devetom mjestu među županijama s vrijednošću indeksa razvijenosti od 80,9%, što ju smješta u II. skupinu županija s vrijednostima indeksa razvijenosti između 75 i 100%.

U skladu s porastom vrijednosti indeksa razvijenosti (Uredba o indeksu razvijenosti, 2017) Šibensko-kninske županije u razdoblju 2010.-2013. g. porastao je i indeks razvijenosti velikog broja jedinica lokalne samouprave (Slika 4.2.1.). Od ukupno 20 jedinica lokalne samouprave njih 16 (75%) zabilježilo je u promatranom razdoblju porast vrijednosti indeksa razvijenosti, dok su preostale četiri zabilježile pad (Kijevo, Biskupija, Drniš i Bilice).

Najsnažniji porast vrijednosti zabilježen je u Općini Ervenik gdje je indeks razvijenosti porastao s 16,5% na 51,9%. Unatoč ovako snažnom porastu Ervenik je ostao četvrta najslabije razvijena jedinica lokalne samouprave u Županiji. Snažan porast indeksa razvijenosti zabilježile su još općine Rogoznica (+20,0%), Cijvljane (+12,1%) i Tisno (+11,4%). Činjenica da većina jedinica lokalne samouprave bilježi porast vrijednosti indeksa razvijenosti je sama po sebi vrlo pozitivna, no treba imati u vidu kako se i dalje najveći udio njih nalazi znatno ispod nacionalnog prosjeka zbog čega se javlja potreba snažnijeg poticanja njihova razvoja (MRRFEU, n.d.).

Slika 4.2.1. Indeks razvijenosti po gradovima i općinama Šibensko-kninske županije 2010. i 2013. godine

Izvor: MRRFEU (n.d.) Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti 2010. i 2013³

Danas (2018.) Šibensko – kninska županija ima indeks razvijenosti 97,041 i spada u 2. razvojnu skupinu, podskupinu – potpomognuta područja.⁴ Prema novom izračunu indeksa razvijenosti (razdoblje 2014-2016) prosječni dohodak po stanovniku ŠKŽ je 27.315,29, prosječna stopa nezaposlenosti 16,22%, opće kretanje stanovništva (2016/2006) ima indeks 91,58, indeks starenja je 146,1, a stupanj VSS obrazovanja u dobi 20-65 g. iznosi 19,44%.

³MRRFEU (n.d.)<https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/dosadasnji-izracuni-indeksa-razvijenosti/3741>

⁴Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, a.<https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/vrijednosti-indeksa-razvijenosti-i-pokazatelja-za-izracun-indeksa-razvijenosti-2018/3740>

Bruto domaći proizvod (BDP) je glavni makroekonomski pokazatelj i mjerilo gospodarske aktivnosti neke države. BDP je ukupna novostvorena vrijednost u proizvodnji dobara i usluga u granicama jedne države (Mikić i sur., 2011), ili unutar granica nekog područja.

Prema posljednjim dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku objavljenima u veljači 2017. g. BDP Šibensko-kninske županije iznosio je 2014. g. ukupno 850,6 milijuna eura što je Županiju smjestilo na 15. mjesto u odnosu na ostale županije.

U razdoblju 2000.-2008. g. BDP je kontinuirano rastao zabilježivši pritom snažan porast od visokih 219,9%, odnosno dvostruko povećanje (Slika 4.2.2.). Najviša zabilježena vrijednost BDP-a tako je bila te 2008. g. kada je on iznosio 938,5 milijuna eura.

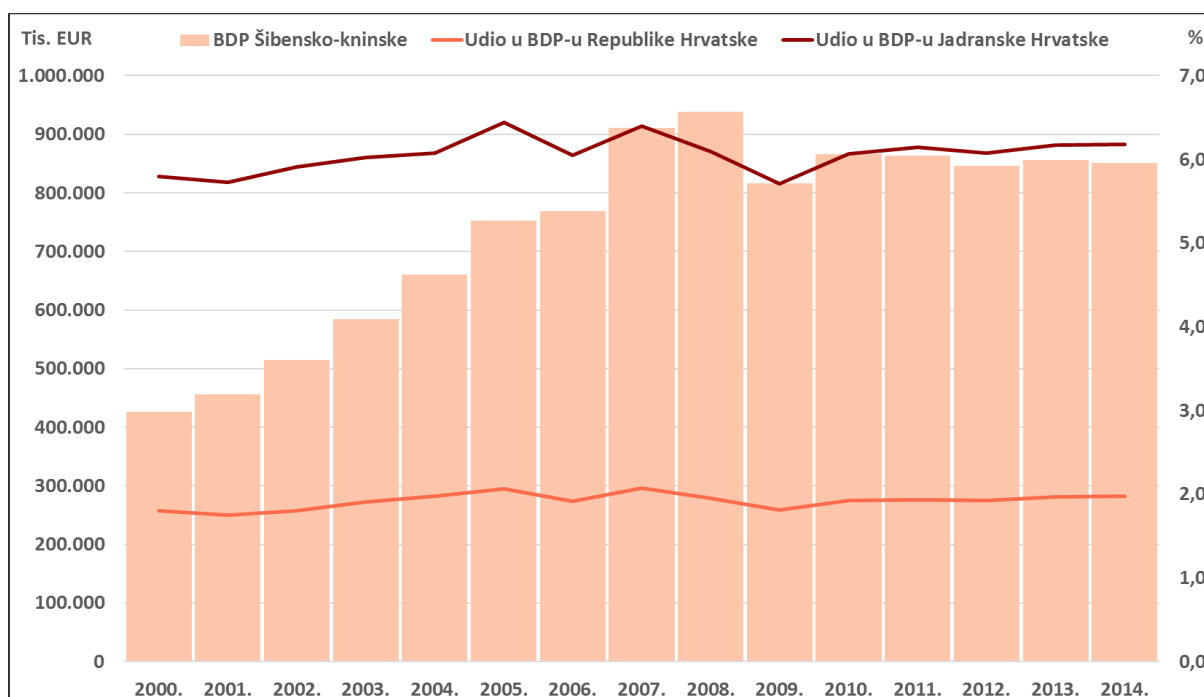
Udio BDP-a u ukupnom BDP-u Republike Hrvatske u tom razdoblju tek je neznatno porastao (s 1,8% na 1,9%).

Apsolutne vrijednosti BDP-a Šibensko-kninske županije ukazuju na njegov dvostruki porast, stoga se ova stagnacija udjela može objasniti time što je istovremeno jednakim intenzitetom rastao i ukupan BDP Republike Hrvatske (203,9%).

Na razini Jadranske Hrvatske također je došlo do snažnog porasta BDP-a (210,3%), pri čemu je udio Šibensko-kninske županije njenom ukupnom BDP-u porastao s 5,8% 2000. g. na 6,1% 2008. godine.

Pojavom svjetske gospodarske krize već 2009. g. osjećaju se njezini utjecaji na globalnoj razini, pa tako i u gospodarskoj aktivnosti Šibensko-kninske županije gdje je došlo do znatnog pada BDP-a od 13,0%.

Cjelokupno razdoblje 2010.-2014 g. može se okarakterizirati kao razdoblje stagnacije BDP-a, pri čemu je on ipak 2014. g. bio za 1,0% viši od onog 2009. g., što je u skladu s trendom na nacionalnoj razini (DZS,2017).

Slika 4.2.2. Kretanje BDP-a Šibensko-kninske županije (lijevo) i njegov udio u BDP-u Republike Hrvatske i Jadranske Hrvatske (desno) u razdoblju 2000.-2014. godine

Izvor: Priopćenje - Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPS 2012. – 2. razina i županije u 2014., DZS, 2017

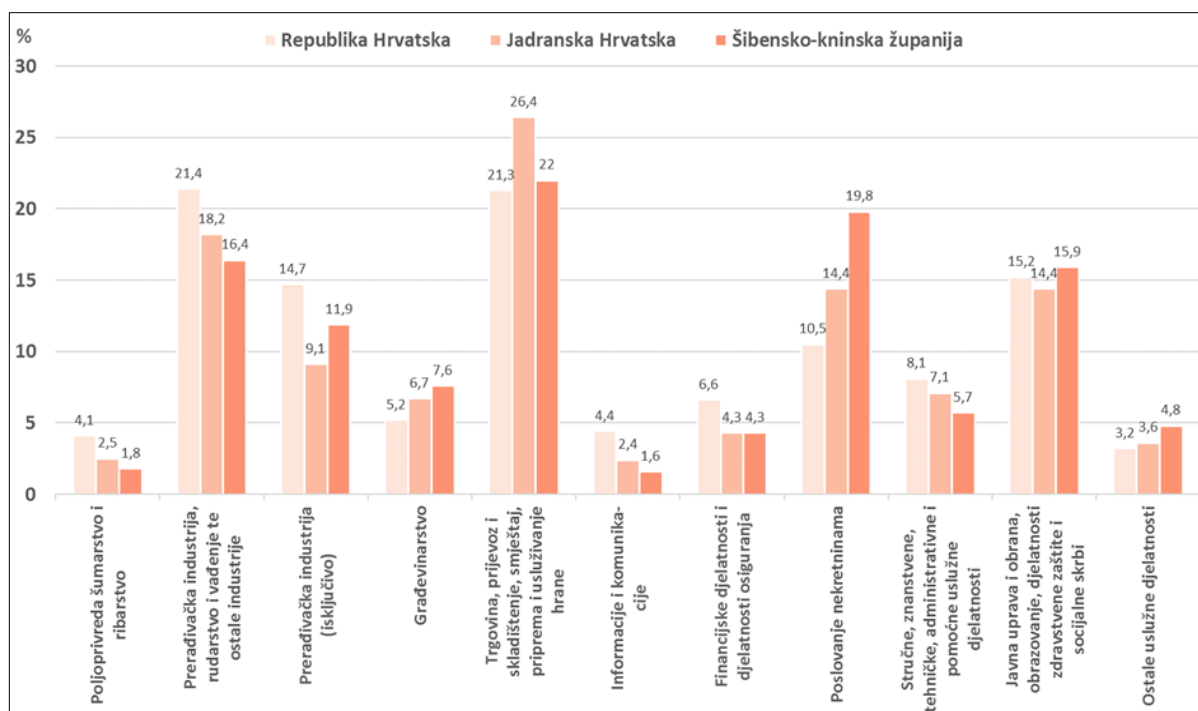
Bruto domaći proizvod po stanovniku (BDP *per capita* - pc) gospodarski je pokazatelj izravno povezan s BDP-om, pri čemu s određenog aspekta pouzdanije prikazuje gospodarsku snagu nekog područja jer vrijednost BDP-a dovodi u izravnu vezu s demografskom veličinom (brojem stanovnika) tog područja, iskazujući pritom ukupnu vrijednost proizvedenih finalnih dobara po glavi stanovnika.

Izračun BDP-a pc provodi Državni zavod za statistiku na temelju podataka o broju stanovnika 2011. g. dobivenima Popisom stanovništva. BDP pc Šibensko-kninske županije iznosio je 2014. g. 8.068 eura prema čemu je Županija rangirana na devetom mjestu u odnosu na BDP pc ostalih hrvatskih županija.

Nacionalni BDP pc iznosio je te godine 10.152 eura iz čega proizlazi kako je BDP pc Šibensko-kninske županije ispodprosječan, odnosno nalazi se na 79,5% nacionalnog prosjeka. Prosječan BDP pc EU-28 iznosio je 2014. g. 27.600 eura, pri čemu je najviši BDP pc zabilježen u Luksemburgu (89.500 eura), a najniži u Bugarskoj (5.900 eura). Prema ovom pokazatelju Republika Hrvatska nalazila se na svega 36,6 % prosjeka EU28, dok je Šibensko-kninska na još nižih 29,2% prosjeka.

Vezana uz BDP je struktura gospodarstva prema bruto dodanoj vrijednosti (BDV). Prema metodološkim objašnjenjima Državnog zavoda za statistiku, BDV predstavlja razliku između zbroja sredstava za zaposlene i ostalih poreza na proizvodnju, umanjenog za subvencije na proizvodnju, bruto poslovni višak i bruto mješoviti dohodak. U strukturi BDV-a Šibensko-

kninske županije 2014. g. najveći udio zauzimala je djelatnost trgovine, prijevoza i skladištenja, smještaja, pripreme i usluživanja hrane s udjelom od 22,0 % (Slika 4.2.3.).

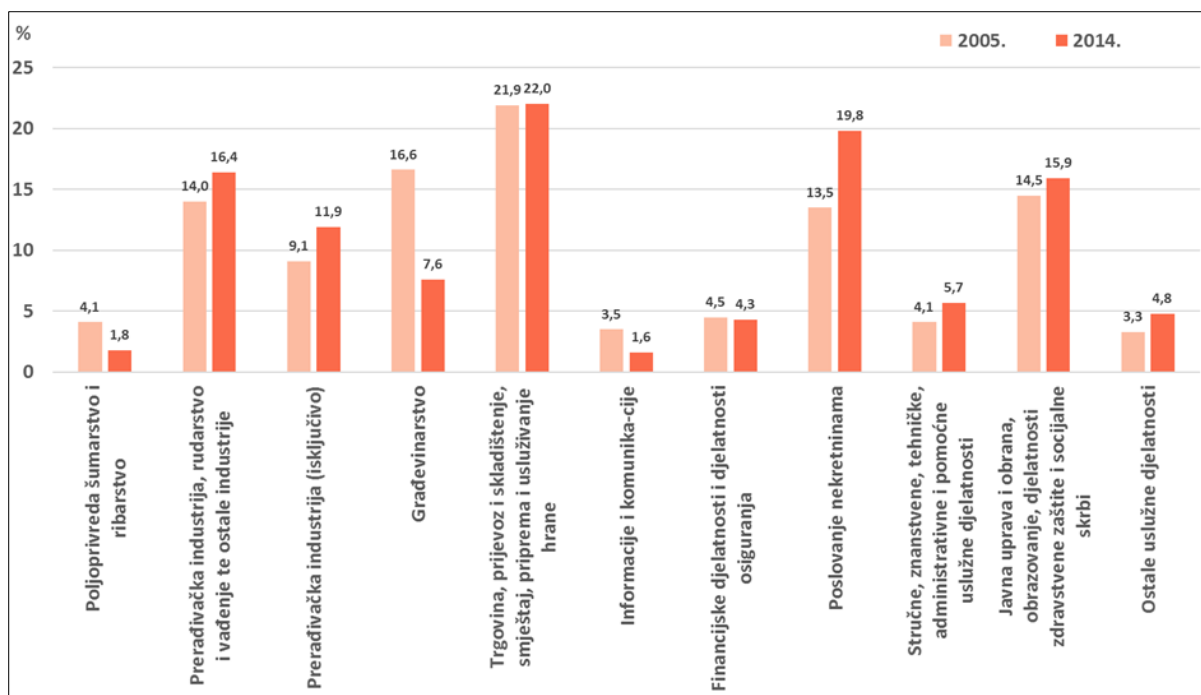

Slika 4.2.3. Struktura BDV-a prema djelatnostima u Šibensko-kninskoj županiji, Jadranskoj Hrvatskoj i Republici Hrvatskoj 2014. godine

Izvor: Priopćenje - Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPS 2012. – 2. razina i županije u 2014., DZS, 2017

Najmanje zastupljene djelatnosti su bile informacije i komunikacije (1,6%) i poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (1,8%). Struktura BDV-a Šibensko-kninske županije po djelatnostima u razdoblju 2005.-2014. godine je promijenjena (Slika 4.2.4.).

Sve djelatnosti tercijarnog sektora i djelatnosti prerađivačke industrije, rudarstva i vađenja, te ostale industrije su napredovale. Udio poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, kao i građevinarstva je pao za više nego dvostruko. Porast važnosti tercijarnih djelatnosti karakterističan je za društva koja iz industrijske faze prelaze u takozvanu uslužnu (tercijarnu) fazu.

Slika 4.2.4. Struktura BDV-a Šibensko-kninske županije prema djelatnostima 2005. i 2014. godine

Izvor: Priopćenje - Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPIJ 2012. – 2. razina i županije u 2005. i 2014., DZS, 2017

Pad udjela poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, te građevinarstva posljedica je procesa deruralizacije i deagrarizacije kao posljedice smanjenja isplativosti bavljenja poljoprivredom. Na taj proces su izuzetno utjecala ratna zbivanja u Republici Hrvatskoj krajem 20. stoljeća.

4.3. Poljoprivreda Šibensko-kninske županije

4.3.1. Povijest

Poljoprivreda je strateška djelatnost koja svojom gospodarskom, ekološkom i socijalnom ulogom pridonosi održivom razvoju Republike Hrvatske (Zakon o poljoprivredi, 2009). Pripada primarnom sektoru djelatnosti u sklopu kojeg se proizvodi hrana ili neke druge sirovine za sekundarne djelatnosti. Djelatnosti primarnog sektora su u prošlosti zapošljavale veliki broj ljudi, pogotovo u poljoprivredi zbog proizvodnje hrane kao jedne od osnovnih životnih potreba čovjeka. Do pada broja zaposlenih u djelatnostima primarnog sektora došlo je u drugoj polovici 18. stoljeća zbog industrijske revolucije prilikom čega su se otvorila nova radna mjesta u industriji, pa smo dobili nova zanimanja.

Poljoprivredna proizvodnja znatnije opada u razdoblju tzv. vinske krize u zadnjem desetljeću 19. stoljeća. Počeci obnove šibenskog vinogradarstva počinju od 1902. godine, nakon što je filoksena uništila veći dio loznog fonda ne samo Šibenika, već i dobrog dijela Dalmacije, a što

je za posljedicu, osim iseljavanja stanovništva u druge zemlje, imalo i mnoge socijalne promjene, kako na selu, tako i u gradovima (Blažević, 2007).

Šibensko vinogradarstvo obnovilo se u razdoblju od 1902. do 1908. godine na površini od oko 1.700 ha. Do 1913. godine nakalemljeno je daljnjih 3.400 ha vinograda. Ova je uspješna vinogradarska akcija praćena stručnim nadzorom i uputama područnog poljoprivrednog nadzornika Stanka Ožanića (Tambača, 1998).

U šibenskom kotaru posađeno je do kraja 1912. godine 30.534.300 loza na 5.089 ha površine. U razdoblju između 1909. i 1912. godine prosječno je posađeno 1.130 ha novih vinograda godišnje, što se već godine 1913. odrazilo u tada rekordnoj proizvodnji vina od 70.000 hl odlične kvalitete (Blažević, 2007).

Šibensko "vinogradarsko čudo" postignuto je primjenom novih tehnoloških rješenja u sađenju loze te su tijekom 1907. godine, a naročito između 1912. i 1914. godine, različita općinska povjerenstva (Trogir 1907. godine), Zadruga u Prikom (Poljica 1912. godine), Općina Omiš 1913. godine i Kotarska gospodarska zadruga iz Makarske 1914. godine razgledale šibenske vinograde diveći se (Blažević, 2007).

4.3.2. Osnovna obilježja poljoprivrede u novije vrijeme

Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju iz 2015. godine poljoprivredno zemljište zauzima 60,3% površine Županije, od čega obradive površine zauzimaju 26,5% te površine, a livade i pašnjaci 73,5%. Obradivo zemljište, vinogradi i voćnjaci nalaze se na 44.011 ha zemljišta (obradivo zemljište 32.713 ha, vinogradi 5.413 ha, voćnjaci/maslinici 5.885 ha), dok se na 134.875 ha nalaze livade i pašnjaci (pašnjaci 131.440 ha, livade 3.435 ha). U ARKOD sustavu upisano je sveukupno 12.440 ha zemljišta (Tablica 4.3.2.1.).

Tablica 4.3.2.1. Površina poljoprivrednog zemljišta (ha) prema vrstama po bivšim jedinicama lokalne samouprave (velike općine)

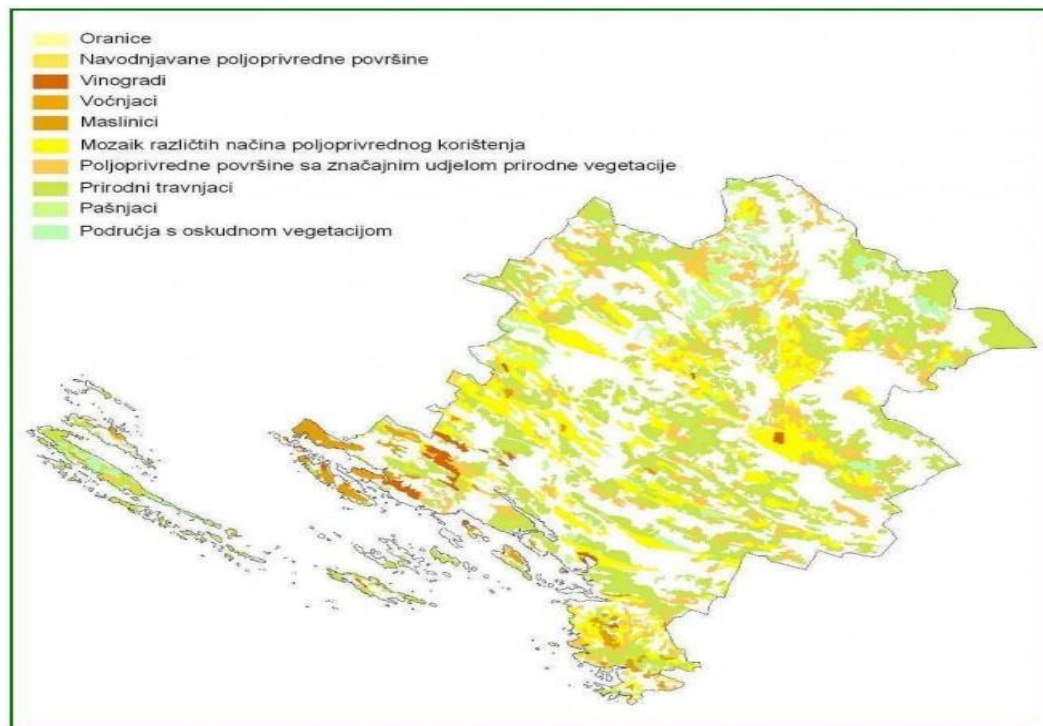
Bivša jedinica lokalne samouprave (općina) ⁵	Obradivo zemljište i vrtovi	Voćnjaci Maslinici	Vinogradi	Livade	Pašnjaci
Šibenik Ukupno	8.085	5.683	3.728	698	61.764
Knin Ukupno	12.474	136	270	2.318	54.314
Drniš Ukupno	12.154	66	1.415	419	15.362
Ukupno komercijalno	621	183	259	330	78.740
Ukupno privatno	32.092	5.702	5.154	3.105	52.700
Sveukupno	32.713	5.885	5.413	3.435	131.440
ARKOD	1.375	3.245	994	1.725	5.100

Izvor: APPRRR, 2015.

⁵ Prijeratna podjela područja današnje Šibensko-kninske županije

Prostorna distribucija različitih vrsta poljoprivrednih površina ukazuje kako su prilično ravnomjerno na području Županije rasprostranjene oranice, pašnjaci i prirodni travnjaci (Slika 4.3.2.1.).

S druge strane vinogradi i maslinici koncentrirani su u priobalnom pojasu, prvenstveno u njegovom sjevernom dijelu, stoga se može zaključiti kako je ovo područje i najznačajnije s aspekta proizvodnje vina i proizvoda od maslina kao što je maslinovo ulje (Izvešće o stanju okoliša ŠKŽ, 2010).

Slika 4.3.2.1. Poljoprivredne površine u Šibensko-kninskoj županiji

Izvor: Izvešće o stanju okoliša Šibensko-kninske županije, 2010

Na nacionalnoj razini djelatnost poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti (BDV) sudjelovala je 2014. g. s udjelom od 4,1% (Tablica 4.3.2.2.).

Tablica 4.3.2.2. Pokazatelji poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u bruto dodanoj vrijednosti 2014. godine

Prema NKPJS 2012. – 2. razina i županije		
% Poljoprivrede, šumarstvo i ribarstvo u 2014.		
	Proizvodnja u RH (%)	Udio bruto dodane vrijednosti u ukupnom gospodarstvu (%)
Republika Hrvatska	100,0	4,1
Kontinentalna Hrvatska	81,0	4,9
Jadranska Hrvatska	19,0	2,5
Primorsko-goranska županija	2,3	1,1
Ličko-senjska županija	2,7	12,7
Zadarska županija	4,7	5,9
Šibensko-kninska županija	0,9	1,8
Splitsko-dalmatinska županija	3,9	1,9
Istarska županija	2,6	1,7
Dubrovačko- neretvanska županija	2,0	2,9

Izvor: Priopćenje - Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPJS 2012. – 2. razina i županije u 2014., DZS, 2017

U Šibensko-kninskoj županiji poljoprivrede, šumarstvo i ribarstvo u ukupnom BDV-u sudjeluju s udjelom od 1,8% što ukazuje kako je prema ovom pokazatelju poljoprivrede na području Županije slabije razvijena u odnosu na prosjek Republike Hrvatske. Za napomenuti je kako je Šibensko-kninska županija u ukupnoj vrijednosti ove djelatnosti na nacionalnoj razini sudjelovala 2014. g. s udjelom od svega 0,9%, što je daleko najmanji udio u odnosu na preostale županije Jadranske Hrvatske (DZS, 2017). To ukazuje na moguće probleme i poteškoće s kojima se susreću poljoprivrednici, a koje je potrebno riješiti kako bi se osnažila proizvodnja i ojačala pozicija unutar ove djelatnosti.

4.3.3. Struktura i obilježja poljoprivrednih gospodarstava

Na području Šibensko-kninske županije 2016. g. registrirano je ukupno 5.538 poljoprivrednih gospodarstava, što je 3,2% od ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava na području Republike Hrvatske (170.515) (APPRRR, 2017).

Te godine, ali i prije, najveći broj poljoprivrednih gospodarstava u Šibensko-kninskoj županiji odnosio se na obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG) koja su 2016. g. činila 98,6% od ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava. Gotovu jednaku situaciju imamo i na razini Republike Hrvatske gdje čine ukupno 96,9% poljoprivrednih gospodarstava. U Šibensko-kninskoj županiji 2016. godine je bilo 35 trgovačkih društava, 20 zadruga, 16 obrta, te svega

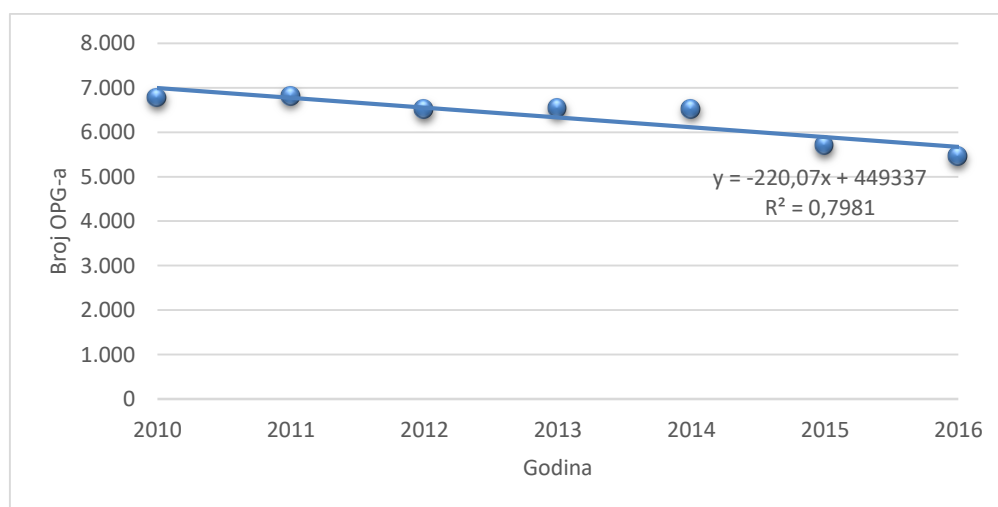
šest subjekata u kategoriji ostalih poljoprivrednih gospodarstava (APPRRR, 2017) (Tablica 4.3.3.1.).

Tablica 4.3.3.1. Kretanje broja poljoprivrednih gospodarstava na području Šibensko-kninske županije u razdoblju 2010.-2016. godine

Vrsta PG-a	Godina						
	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Obiteljsko gospodarstvo	6.778	6.813	6.514	6.539	6.525	5.702	5.461
Obrt	39	41	39	41	38	18	16
Trgovačko društvo	34	7	7	7	38	28	35
Zadruga	40	39	38	38	41	21	20
Ostali	6	44	44	45	7	5	6
Ukupno	6.897	6.944	6.642	6.670	6.649	5.774	5.538

Izvor : APPRRR, 2017

Budući da je broj OPG-a u ukupnom broju poljoprivrednih gospodarstava (98,6 %) svojom veličinom znakovit, upravo kretanje broja OPG-a (Slika 4.3.3.1.) najviše utječe na ukupan broj poljoprivrednih gospodarstava. Ovo je loše stanje koje karakterizira pad broja poljoprivrednih gospodarstava, poglavito OPG-a koji čine njihovu većinu, te zbog toga predstavljaju najbitniji čimbenik za zadržavanje ruralnog načina života i razvoj ruralnog prostora. Prema podacima o ukupnom broju poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj 2016. g. (170.515) dobiva se prosjek od 8.118 poljoprivrednih gospodarstava po županiji (APPRRR, 2017). S obzirom na podatak o njih 5.538 u Šibensko-kninskoj županiji primjetno je kako je njihov broj puno ispod prosjeka. Prema rangiranju županija Šibensko-kninska se nalazi na 17. mjestu s tek četiri županije koje imaju manje poljoprivrednih gospodarstava.

Slika 4.3.3.1. Broj OPG-a u Županiji od 2010-2013. i vrijednosti trenda

Izvor: isti kao i za Tablicu 4.3.3.1.

Na razini jedinica lokalne samouprave Šibensko-kninske županije najviše poljoprivrednih gospodarstava imamo u središnjem području županije u kojem se vezano za ovu statistiku izdvajaju gradovi Šibenik, Skradin i Drniš. Ovi gradovi su imali 2016. godine najveći broj poljoprivrednih gospodarstava. Na području grada Šibenika tako je registrirano ukupno 1.735 poljoprivrednih gospodarstava (31,3% ukupnog broja), Skradina njih 484 (8,8%), te na području Drniša njih 475 (8,7%) (APPRRR, 2017).

Činjenica je kako su ovi gradovi površinom i brojem stanovnika najveće jedinice lokalne samouprave na području Šibensko-kninske županije. Samim tim ovi podaci nisu iznenađujući što je upravo na njihovom području najveći broj poljoprivrednih gospodarstava. Na temelju podataka Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju o broju poljoprivrednih gospodarstava 2016. godine i podataka Popisa stanovništva o broju stanovnika 2011. godine dobiva se vrijednost od 50,6 poljoprivrednih gospodarstava na 1.000 stanovnika u Šibensko-kninskoj županiji.

Prosjek u Republici Hrvatskoj iznosi njih 39,8 na 1.000 stanovnika iz čega se zaključuje da se stanovnici Šibensko-kninske županije u većoj mjeri bave poljoprivredom nego ostali građani u državi. S druge strane imamo izuzetno nizak udjel poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u županijskom BDV-u što bi moglo značiti da se ove djelatnosti susreću s velikim problemima plasmana proizvoda na tržište. Za razinu jedinica lokalne samouprave (Slika 4.3.3.2.) najveće vrijednosti imaju općine Ružić (130,7); Unešić (128,7) i grad Skradin (127,8). Najmanje vrijednosti ovog pokazatelja imamo u općinama Tribunj (2,0) i Bilice (37,3), te u gradovima Kninu (20,6) i Šibeniku (37,4) (APPRRR, 2017).

Slika 4.3.3.2. Broj poljoprivrednih gospodarstava na 1.000 stanovnika po jedinicama lokalne samouprave Šibensko-kninske županije 2016. godine

Izvor: APPRRR, 2017; Popis stanovništva 2011.

Dobna struktura poljoprivrednika u Republici Hrvatskoj također predstavlja vrlo važan čimbenik koji utječe i izuzetno će utjecati na budućnost razvoja ove djelatnosti. Uopće ne iznenađuje što se starije stanovništvo često slabije snalazi u uvjetima uvođenja novih tehnoloških i informacijskih rješenja u postojeći način obrade zemljišta i proizvodnje dobara, a ujedno se vrlo mali broj mladih ljudi odlučuje na bavljenje poljoprivredom zbog poteškoća s kojima se tamo susreće.

Alarmanтно stanje dobne strukture nositelja poljoprivrednih gospodarstava potvrđuje kako je 2016. g. na razini Republike Hrvatske više od trećine njih (35,3%) bilo starije od 65 godina. Istovremeno je mlađih od 40 godina bilo svega 10,5 % (APPRRR, 2017). Na razini Šibensko-kninske županije podaci su još porazniji. Najveći udio nositelja poljoprivrednih gospodarstava starijih od 65 godina prisutan je upravo na području Šibensko-kninske županije gdje ova dobna skupina čini gotovo polovicu svih nositelja (48,8%). Na području Šibensko-kninske županije istovremeno je prisutan drugi najniži udio nositelja poljoprivrednih gospodarstava mlađih od 40 godina (svega 5,8%) (APPRRR, 2017).

4.3.4. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG) je gospodarstvo na kojem punoljetni članovi istog kućanstva obavljaju poljoprivrednu djelatnost koristeći vlastite i unajmljene resurse (Ministarstvo poljoprivrede, 2014).

Osim kategorije osoba za koje nema podataka, a koje u prosjeku na nacionalnoj razini čine 32,3% ukupnog broja nositelja OPG-a, na razini Republike Hrvatske najveći udio nositelja OPG-a imao je 2016. g. završenu srednju školu (31,2%). Nešto niži udio nositelja imao je završenu osnovnu školu (23,8%). Njih 7,1% nije imalo završenu osnovnu školu, dok je višu školu i fakultet imalo završeno po 2,8% njih u svakoj od ove dvije kategorije. U Šibensko-kninskoj županiji postoje određene razlike u odnosu na nacionalni prosjek. Tako trećina nositelja OPG-a (33,0%) ima završenu srednju školu, dok završenu osnovnu školu ima njih 14,5%, što je znatno ispod nacionalnog prosjeka. Istovremeno 10,5% nema završenu osnovnu školu. Višu školu ima završeno 3,0% njih, a fakultet 2,7 % (APPRRR, 2017). Kao i dobna struktura, tako i struktura prema obrazovanju pokazuje sposobnost, odnosno želju za prihvaćanjem inovacija i primjenu novih tehnoloških rješenja.

Imajući na umu postojeće podatke najvažnije za poticanje poljoprivrednog razvoja je omogućavanje edukacija i osposobljavanja za stanovništvo koje nije upoznato sa suvremenim načinima i tehnologijama vezanima uz obradu zemlje, uzgoj stoke, marketingom u poljoprivredi, te ostalim čimbenicima moderne, održive poljoprivrede.

Slabije obrazovane nositelje OPG-a imaju ruralnije općine županije koje pokazuju nešto veće udjele onih bez završene škole ili sa završenom osnovnom školom (Tablica 4.3.4.1.). Tu bi trebalo krenuti s dodatnom naobrazbom i nositelja i ostalih članova obiteljskog

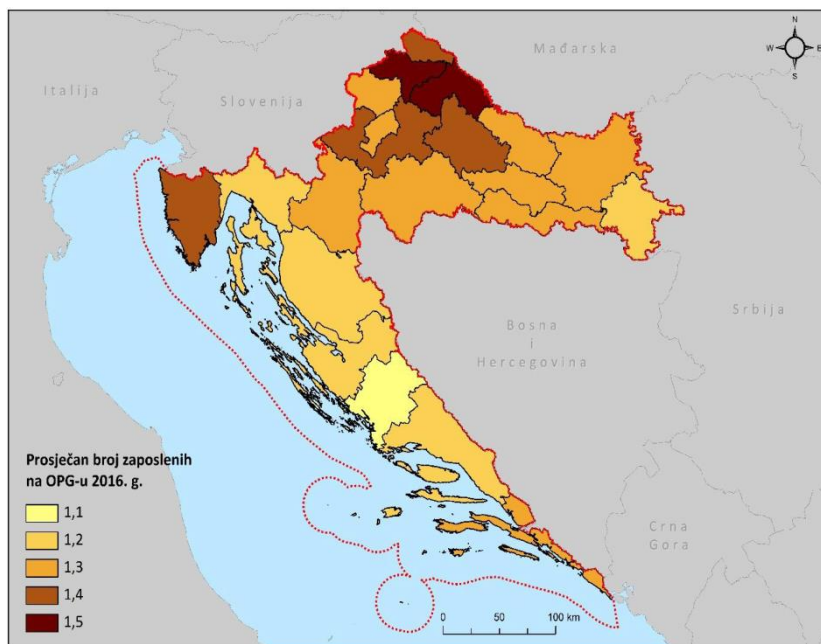
poljoprivrednog gospodarstva radi boljeg usvajanja novih, suvremenih metoda i tehnologija u poljoprivredi, a i radi rješavanja ostalih mnogobrojnih problema.

Tablica 4.3.4.1. Nositelji OPG-a po jedinicama lokalne samouprave Šibensko-kninske županije prema školskoj spremi 2016. godine

JLS	Fakultet	Nema podatka	Nezavršena osn. škola	Osnovna škola	Srednja škola	Viša škola	UKUPNO
Šibensko-kninska	147	1.980	573	794	1.803	164	5.461
Bilice	2	34	6	10	33	1	86
Biskupija	3	32	4	35	41	5	120
Civljane		8	9	5	3		25
Drniš	9	216	51	37	157	5	475
Ervenik	1	30	24	30	27		112
Kijevo	1	4	2	9	8		24
Kistanje	2	66	64	67	78	10	287
Knin	6	83	14	53	137	16	309
Murter-Kornati	4	96	8	25	57	14	204
Pirovac	2	28	8	15	35	3	91
Primošten	7	110	25	37	104	6	289
Promina	3	58	5	13	29	9	117
Rogoznica	1	55	20	32	59	7	174
Ružić	3	100	31	32	37	2	205
Skradin	3	150	91	98	133	9	484
Šibenik	77	642	134	180	623	54	1.710
Tisno	8	55	6	16	68	7	160
Tribunj		3					3
Unešić	2	88	35	58	33	1	217
Vodice	13	122	36	42	141	15	369

Izvor : APPRRR, 2017

Na temelju broja nositelja i članova OPG-a imamo prosjek od 1,3 zaposlena po jednom OPG-u u Hrvatskoj, dok je u Šibensko-kninskoj županiji 1,1 zaposleni po OPG-u (APPRRR, 2017). Na području ove županije je zapravo zaposlen tek nositelj OPG-a, dok na manjem broju OPG-a pomažu i drugi članovi kućanstva (Slika 4.3.4.1).

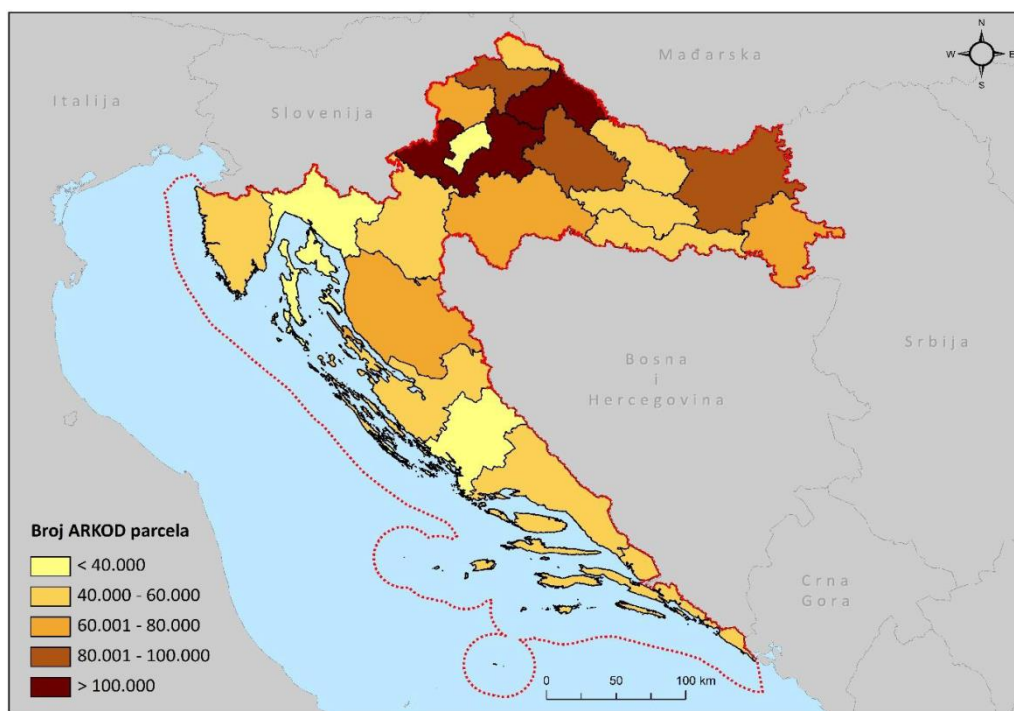

Slika 4.3.4.1. Prosječan broj zaposlenih po OPG-u po županijama RH 2016. Godine

Izvor: APPRRR,2017.

4.3.5. Stanje poljoprivrede u Županiji prema ARKOD-u

ARKOD je nacionalni sustav identifikacije zemljišnih parcela, odnosno evidencija uporabe poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj. Njegov cilj je omogućiti poljoprivrednicima lakši i jednostavniji način podnošenja zahtjeva za potporu kao i njihovo transparentno korištenje (ARKOD, 2017). Na dan 31. prosinca 2016. g. na području Šibensko-kninske županije zabilježeno je ukupno 36.652 ARKOD parcela, što je 2,8% od njihova ukupnog broja na razini Republike Hrvatske. Ovaj udio nešto je niži od udjela broja poljoprivrednih gospodarstava na području Šibensko-kninske županije u njihovom ukupnom broju na nacionalnoj razini (3,2%). Šibensko-kninska županija spada u skupinu onih s najmanjim brojem registriranih ARKOD parcela (Slika 4.3.5.1).

Slika 4.3.5.1 Broj ARKOD parcela po županijama RH 2016. Godine

Izvor: APPRRR, 2017.

Prema ukupnoj površini ARKOD parcela u Republici Hrvatskoj 1,6% površine (18.222 ha) nalazi se na području Šibensko-kninske županije. Prosječna površina ARKOD parcela u županiji je izuzetno mala i iznosi 0,5 ha. U Republici Hrvatskoj je prosjek 0,9 ha. Imamo usitnjenost poljoprivrednog zemljišta na području Šibensko-kninske županije što je znatna prepreka prilikom pokušaja proizvodnje većih količina proizvoda. Kao moguća rješenja nameće se okrupnjavanje zemljišta, što s obzirom na raznovrsnu vlasničku strukturu i često neriješene imovinsko-pravne odnose predstavlja velik problem, ali je nužno jer će se moći ostvariti povoljniji uvjeti za primjenu navodnjavanja i ostvarivanje ekonomski unosnije, odnosno konkurentnije proizvodnje poljoprivrednih proizvoda (Tomić i Šimunić, 2014).

Drugačije moguće rješenje je usmjeravanje poljoprivrednika prema proizvodima veće vrijednosti koji donose veće prihode, a za čiji uzgoj nisu potrebne izuzetno velike površine. Usmjeravanje prema ekološkoj poljoprivredi može također biti jedno od rješenja problema. U Šibensko-kninskoj županiji najveći broj ARKOD parcela zabilježen je na području gradova Šibenika (6.663), Skradina (4.984) i Drniša (3.897), dok je najmanji na području općina Kijevo (194), Civljane (250) i Bilice (395). Veliki broj ARKOD parcela izdvaja se upravo u području središnjeg dijela županije na kojem se nalaze površinom velika tri grada. Ukupna površina ARKOD parcela očekivano je najveća u jedinicama lokalne samouprave koje su i same površinom najveće. Prema kategorijama površine ARKOD parcela najveći udio njih na razini Republike Hrvatske nalazi se u kategoriji površine 3-20 ha (45,6%) (Tablica 4.3.5.1.).

Tablica 4.3.5.1. Broj ARKOD parcela po jedinicama lokalne samouprave Šibensko-kninske županije prema kategoriji površine 2016. godine

JLS	< 3 ha	3-20ha	20-100ha	>100ha
Bilice	443	0	22	0
Biskupija	258	602	200	70
Civljane	28	79	75	29
Drniš	1.115	1.473	618	401
Ervenik	327	263	30	54
Kijevo	52	52	0	0
Kistanje	789	1.001	88	15
Knin	591	953	140	21
Murter-Kornati	1.072	193	88	0
Pirovac	407	90	25	0
Primošten	1.881	343	0	0
Promina	324	334	77	0
Rogoznica	960	158	0	0
Ružić	505	802	389	129
Skradin	2.981	734	93	0
Šibenik	7.634	884	111	48
Tisno	824	137	15	0
Tribunj	26	0	0	0
Unešić	655	976	63	21
Vodice	1.474	230	18	0
ŠKŽ	22.346	9.304	2.052	788
RH	420.312	587.805	209.600	72.452

Izvor podataka: APPRRR, 2017

U Šibensko-kninskoj županiji prevladavaju male parcele pa se 2016. g. njih 64,8% (22.346) nalazilo u kategoriji površine manje od 3 ha. Parcele većih površina iznimno su rijetke na području županije, svega 5,9% (2.052) njih nalazi u kategoriji veličine 20-100 ha, a 2,3% (788) u kategoriji preko 100 ha.

U Šibensko-kninskoj županiji 2016. g. najveći udio ARKOD parcela odnosio se na krške pašnjake 41,1%, dok su slijedeći maslinici 20,8%. Na razini Republike Hrvatske najzastupljenije vrste bile su oranice 77,3% i livade 8,3%.

Prevladavanje krških pašnjaka na području Šibensko-kninske županije je izravna posljedica dominacije krškog reljefa, dok promatrajući cijelu Hrvatsku ova vrsta zemljišta zauzima vrlo mali broj ARKOD parcela (5,4%).

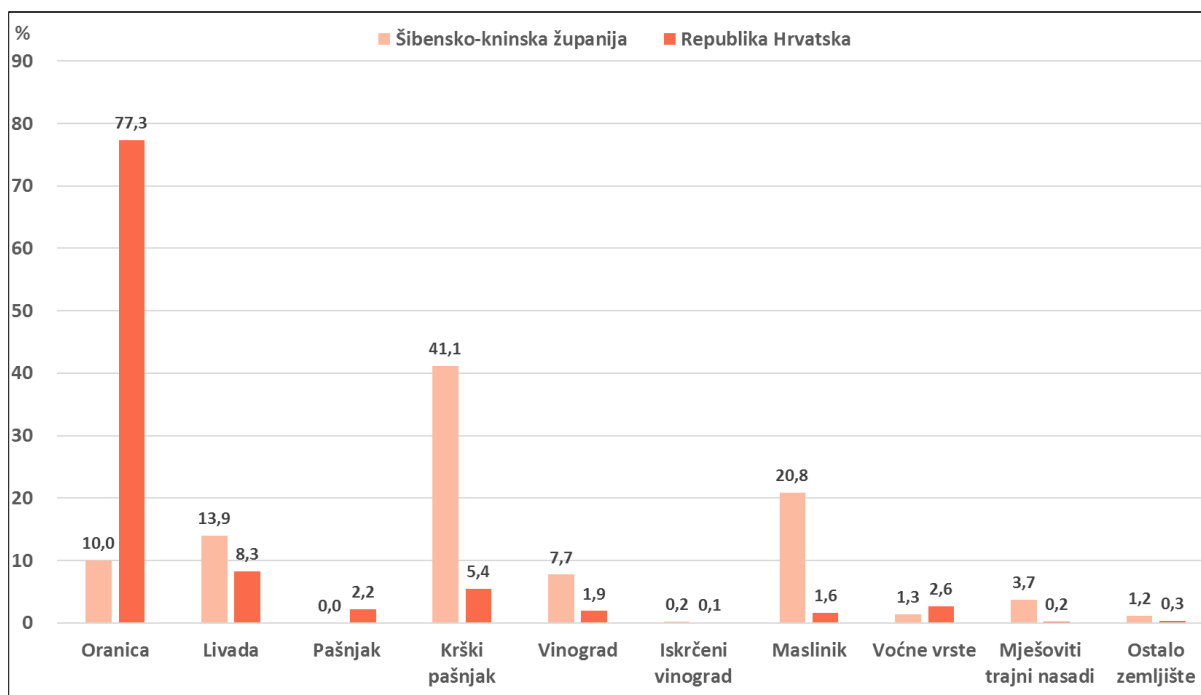
Najznačajnije grane biljne proizvodnje Županije

S obzirom na reljefne i klimatske karakteristike na području Šibensko-kninske županije vrlo velike udjele imaju već spomenuti maslinici i vinogradi (7,7%) što posredno ukazuje i na razvijenost ovih poljoprivrednih grana.

Oranice u Šibensko-kninskoj županiji čine svega 10,0% parcela što je sedam puta niži udio u odnosu na nacionalni prosjek. Prema postojećoj strukturi parcela nužno osnažiti i kontinuirano poticati razvoj upravo maslinarstva i vinogradarstva (Slika 4.3.5.2.). Upravo taj potencijal vinogradarstva je vrlo velik na području ove Županije. Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2017) u Šibensko-kninskoj županiji pod vinogradima je ukupno 942,4 ha površine, što je 4,7% od ukupne površine vinograda u Republici Hrvatskoj.

Godine 2016. u Šibensko-kninskoj županiji bilo je 5.236.763 trsova vinove loze, odnosno 5,3% ukupnog broja trsova u Hrvatskoj, te 3.241 vinograd što je 4,1 % od broja vinograda u Republici Hrvatskoj. Vinogradarstvom su se te godine u Županiji bavila ukupno 2.074 poljoprivredna gospodarstva (5,3% ukupnih u Hrvatskoj).

Prosječna površina vinograda u Šibensko-kninskoj županiji iznosi 0,3 ha te je jednaka onoj na razini Hrvatske, dok prosječan broj trsova po vinogradu iznosi njih 1.616 što je više od nacionalnog prosjeka (1.263). Imamo bogatstvo autohtonih sorti vinove loze- Babić, Debit, Plavina, Maraština, Lasina, te niz introduciranih sorti.

Slika 4.3.5.2. Struktura ARKOD parcela prema vrstama zemljišta u Šibensko-kninskoj županiji i Republici Hrvatskoj 2016. Godine

Izvor: APPRRR, 2017.

Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2017) na području Šibensko-kninske županije 2016.godine registrirano je ukupno 1.176 proizvođača vina, što je 7,5% od njihova ukupnog broja u RH (Tablica 4.3.5.2.).

Broj proizvođača vina je gotovo dvostruko manji nego što je registriranih poljoprivrednih gospodarstava koja se bave vinogradarstvom. Iz tog podatka se može donijeti zaključak kako velik broj poljoprivrednih gospodarstava uzgaja grožđe koje zatim prodaje proizvođačima vina. Broj proizvođača vina je vrlo velik, te su oni najčešće mali, stoga se u svrhu povećanja konkurentnosti i plasiranja vina na tržište nameće potreba međusobne suradnje i stvaranja zajedničkog prepoznatljivog brenda.

U Šibensko-kninskoj županiji je 2016. g. ukupno proizvedeno 11.242,12 hl vina (kvalitetna i vrhunska) što je 2,4% od ukupne količine proizvedene u Republici Hrvatskoj te godine i vidljivo je kako postoji određen nesrazmjer između udjela proizvođača vina (7,5%) i količine proizvedenog vina (2,4%).

Daje se zaključiti kako relativno brojni proizvođači vina na području Šibensko-kninske županije u prosjeku proizvedu manje količine kvalitetnog i vrhunskog vina u odnosu na proizvođače iz nekih drugih dijelova države. Količina proizvedenog vina na području Šibensko-kninske županije se stalno povećavala u razdoblju 2011.-2016.godine (152,6%), dok je na razini RH zabilježen porast u istom razdoblju od tek 11,8% (APPRRR, 2017).

Ovaj podatak za Šibensko-kninsku županiju ukazuje na vidljiv razvoj vinarstva što predstavlja pozitivan trend ukoliko se uzme u obzir činjenica da postoje mnogobrojni problemi, te pad broja poljoprivrednih gospodarstava.

Tablica4.2.5.2. Proizvođači i proizvodnja vina u Šibensko-kninskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2011.-2016. godine

Pokazatelj	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Broj proizvođača u Šibensko-kninskoj županiji	1.904	1.110	1.123	1.126	1.128	1.176
Broj proizvođača u Republici Hrvatskoj	13.446	13.764	13.955	13.994	14.616	15.624
Udio proizvođača Šibensko-kninske županije u ukupnom broju proizvođača grožđa, vina... u RH	7,47%	8,06%	8,05%	8,05%	7,70%	7,50%
Proizvodnja vina (hl) u ŠKŽ (kvalitetna i vrhunska vina)	4.449,70	5.195,29	7.281,51	5.377,16	8.058,20	11.242,12
Proizvodnja vina (hl) u RH (kvalitetna i vrhunska vina)	421.547,05	386.666,76	424.120,60	399.328,00	529.133,47	471.379,35
Udio proizvodnje vina u Šibensko-kninskoj županiji u ukupnoj proizvodnji vina u RH	1,06%	1,34%	1,72%	1,34%	1,52%	2,38%

Izvor: APPRRR, 2017

Što se tiče maslinarstva i ono bilježi znatan porast posljednjih godina. Broj stabala u Šibensko-kninskoj županiji je oko 800.000, od čega je 600.000 starijih stabala (HZPSS Šibenik, 2014). Prosječna godišnja proizvodnja je između 4.500 i 6.000 tona ploda od čega se preradi između 600 i 850 tona ulja.

Uz sveprisutnu Oblicu te niz introduciranih sorti ("talijanki") posljednjih godina imamo lijepu priču o autohtonoj sorti Krvavica s područja Skradina i skradinskog zaleđa. Otežavajući čimbenici su nedostatak skladišnih potencijala za ulje, neizgrađenost brenda te sivo tržište ulja. Izuzetno pozitivno je otvaranje niza novih uljara.

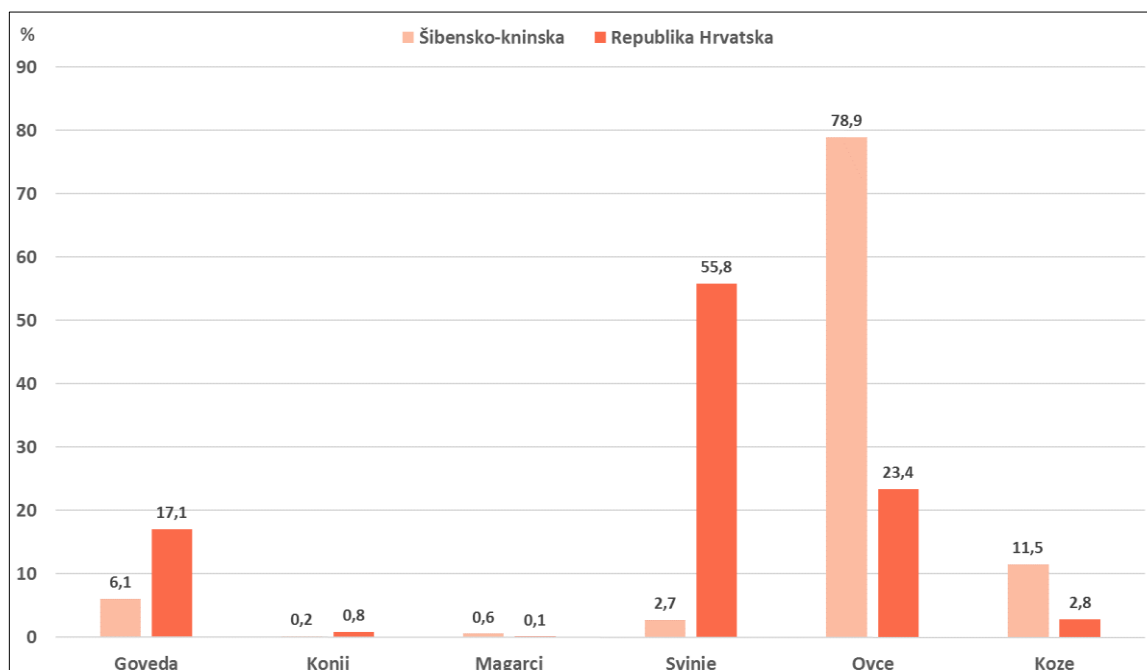
Stočarstvo

Prema Hrvatskoj poljoprivrednoj agenciji (2017) u Šibensko-kninskoj županiji 2016. godine zabilježeno je 74.290 domaćih životinja što je 2,7% u odnosu na njihov ukupan broj u Republici Hrvatskoj (2.704.176).

U razdoblju 2011.-2016. g. došlo je do pada broja domaćih životinja na području Šibensko-kninske županije za 13,5 %, dok je na nacionalnoj razini zabilježen porast od 35,1%. Prema

strukturi domaćih životinja najveći udio njih na području Šibensko-kninske županije čine ovce s udjelom od 78,9% 2016. g. (Slika 4.3.5.3.) (HPA, 2017).

Ovce na nacionalnoj razini čine znatno nižih 23,4% ukupnog broja domaćih životinja.

Slika 4.3.5.3. Struktura domaćih životinja prema vrstama na području Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske 2016. godine

Izvor: HPA Godišnja izvješća, 2017.

Ovčarstvo je nerazvijeniji i najznačajniji oblik stočarstva na području Šibensko-kninske županije. Prema zastupljenosti u Šibensko-kninskoj županiji slijede koze s udjelom od 11,5%, te goveda s 6,1%. Zanimljivost su svinje.

One su na nacionalnoj razini najzastupljenija vrsta domaćih životinja s udjelom od 55,8%, dok na području Šibensko-kninske županije čine svega 2,7% ukupnog broja životinja. Od 2009. - 2016. prema podacima Hrvatske poljoprivredne agencije (2017) u Šibensko - kninskoj županiji došlo je jedino do pada broja ovaca i to za 18,7%, dok kod drugih vrsta bilježimo porast (Tablica 4.3.5.3.).

Kako ovce čine većinu ukupnog fonda životinja, onda i kretanje ukupnog broja životinja je određeno kretanjem broja ovaca. Najveći porast imamo kod broja svinja, u razdoblju od 2009. - 2016. godine za oko 40 puta. Broj kopitara je veći trostruko. Dolazi i do porasta pčelinjih zajednica.

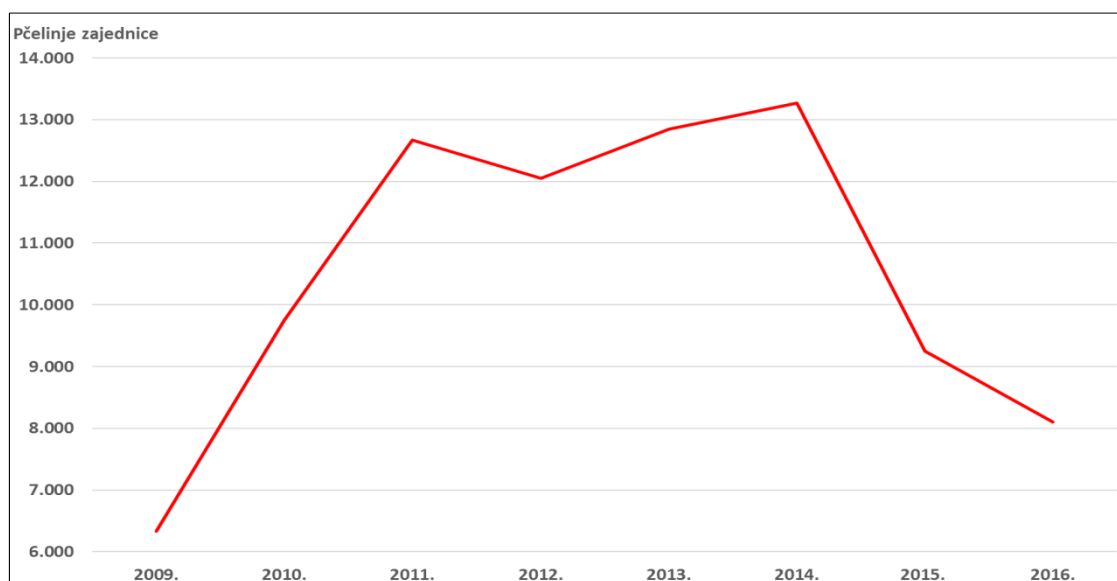
Glede svinja velik preokret je u značajnijoj proizvodnji tradicionalnih suhomesnatih proizvoda - pršuta i pancete. Danas u Šibensko-kninskoj županiji postoji 20 registriranih pršutana.

Tablica 4.3.5.3. Kretanje broja domaćih životinja prema vrstama i pčelinjih zajednica na području Šibensko-kninske županije u razdoblju 2009.-2016. godine

Vrsta	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	Indeks 2016./2009.
Ovce	72.095	77.488	74.530	68.474	70.824	58.119	58.313	58.635	81,3
Koze	5.400	6.392	6.299	6.133	6.829	7.048	8.094	8.558	158,5
Goveda	3.206	3.896	4.541	4.484	4.509	4.267	4.332	4.498	140,3
Svinje	52	199	431	417	318	297	1.710	2.036	3915,4
Kopitari	190	-	-	-	-	341	493	563	296,3
Pčelinje zajednice	6.336	9.748	12.671	12.048	12.850	13.270	9.255	8.101	127,9

Izvor: HPA, 2017.

Što se tiče pčelarstva najintenzivniji porast je u razdoblju 2009. - 2011. godine kada je njihov broj porastao dvostruko. U posljednjim godinama je došlo do intenzivnog pada za oko 40% (Slika 4.3.5.4). Kako su pčele izuzetno osjetljive, klimatske promjene predstavljaju prijetnju uzgoju pčela i proizvodnji meda.

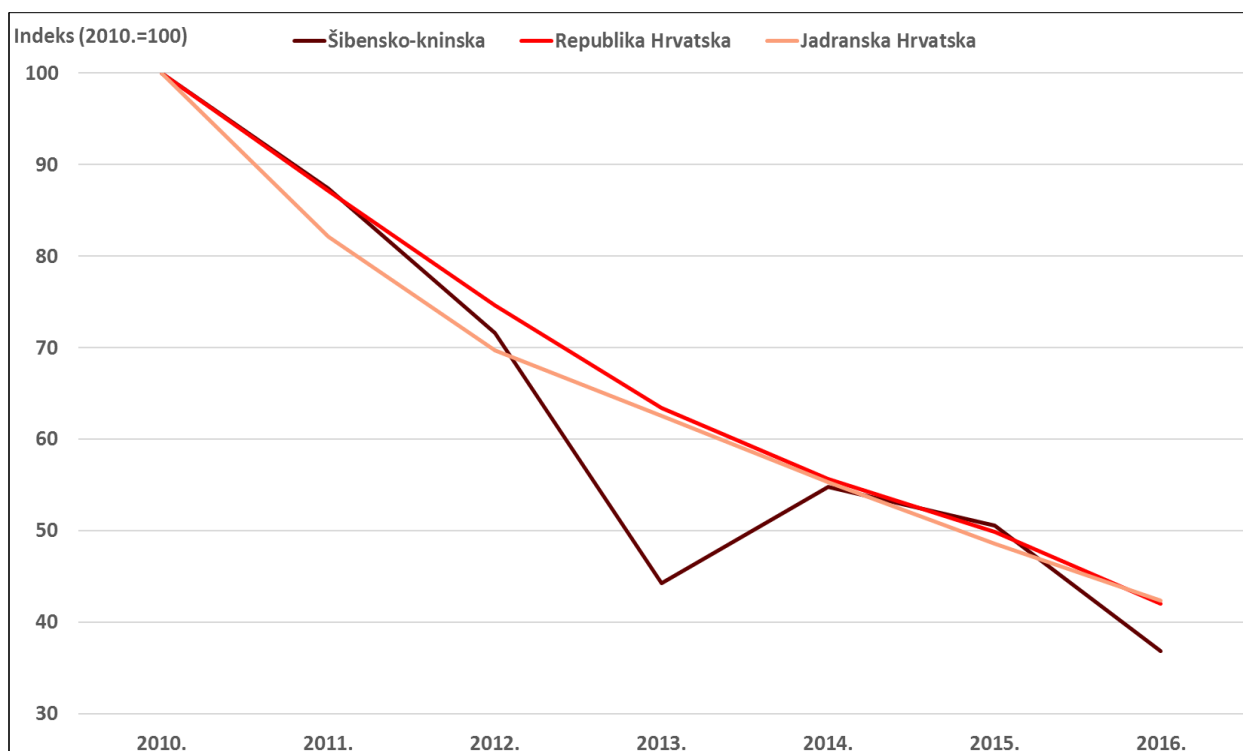

Slika 4.3.5.4. Kretanje broja pčelinjih zajednica na području Šibensko-kninske županije u razdoblju 2009. - 2016.godine

Izvor: HPAGodišnja izvješća ,2017.

Na razini Republike Hrvatske mljekarstvo se već dugi niz godina susreće s problemima koji za posljedicu imaju smanjenje broja proizvođača i količine proizvedenog mlijeka. U Šibensko-kninskoj županiji 2016. g. registrirano je 35 isporučitelja mlijeka, što je 63,2% manje u odnosu na 2010. g.(HPA, 2017) (Slika 4.3.5.5). Isti trend poput onoga na razini Hrvatske gdje je došlo do pada broja isporučitelja mlijeka za 58,0%. Isti trend prisutan je i na području Jadranske

Hrvatske gdje pad iznosi 57,6%. Probleme treba riješiti kako bi se omogućila konkurentnost mljekara na tržištu.

Slika 4.3.5.5. Indeks kretanja broja isporučitelja mlijeka u Šibensko-kninskoj županiji, Jadranskoj Hrvatskoj i Republici Hrvatskoj u razdoblju 2010. -2016. godine

Izvor: HPA Godišnja izvješća, 2017.

Količina isporučenog mlijeka na području županije doživjela je znatno veći pad nego što je pad broja isporučitelja. Imamo pad od čak 77,4%, dok je to na nacionalnoj razini pad od 21,5%. Inače, u ukupnoj proizvodnji imamo proizvedeno najviše kravljeg mlijeka (HPA Godišnja izvješća, 2017).

4.3.6. Ekološka proizvodnja Županije

Prema Strategiji održivog razvitka Republike Hrvatske (2009) potrebna je primjena održive poljoprivredne proizvodnje, odnosno poljoprivredno zemljište koristiti u skladu s načelima održivoga gospodarenja tlima. Potencijali za ekološku proizvodnju u županiji ogledaju se u postojanju duže vremena neobrađenih poljoprivrednih površina i poljoprivrednih površina koje se zbog ekstenzivnog načina poljoprivredne proizvodnje mogu na najbrži i najjednostavniji način privesti eko proizvodnji, a koja bi zbog ostvarene dodane vrijednosti mogla povećati konkurentnost OPG-a u županiji. U EU je 5,7% poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom, dok je u Hrvatskoj taj broj 2,4%. U Županiji 2016. godine imamo 62 ekološka proizvođača (Tablica 4.3.6.1).

Tablica 4.3.6.1. Kretanje broja ekoloških proizvođača na području Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske u razdoblju 2009. - 2016. godine

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Šibensko-kninska	11	15	21	29	30	36	45	62
Ukupno RH	793	1.151	1.547	1.807	1.998	2.517	3.272	4.011
Udio ŠKŽ (%)	1,4	1,3	1,4	1,6	1,5	1,4	1,4	1,5

Izvor: APPRRR, 2017.

Kako bi se ova vrsta proizvodnje osnažila potrebno je omogućiti naobrazbu stanovništvu kako bi bilo upoznato s prednostima ove proizvodnje.

Glavni cilj je učinkovita zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti, primjenom i unapređivanjem postojećih i donošenjem novih zakonskih propisa te razumnim gospodarenjem i zaštitom prirodnih vrijednosti, primjenom naprednih tehnologija, integriranjem politike zaštite prirode u razvojne politike pojedinih sektora, uz praćenje pritisaka te uz stručni nadzor (Strategija održivog razvitka RH, 2009).

5. SWOT analiza poljoprivrede Šibensko - kninske županije

Na temelju istraživanja podataka iz sekundarnih izvora izrađena je SWOT matrica (Tablica 6.1.) stanja i budućeg razvoja agroturizma na području Šibensko-kninske županije. *“SWOT analiza predstavlja važnu kariku analitičkog procesa svakog projekta jer pruža informacije o organizaciji i projektnom timu. Ova analitička metoda često se primjenjuje zbog svoje jednostavnosti koja omogućuje kvalitetno strateško planiranje razvoja projekata i samih organizacija.”* (Eu-projekti.info, 2012).

Tablica 5.1. SWOT matrica

SNAGE (S)	SLABOSTI (W)
- tradicija poljoprivredne proizvodnje - razvijene gospodarske grane koje mogu apsorbirati primarnu poljoprivrednu proizvodnju (lokalno tržište i turizam – tihi izvoz) - razvijen ruralni turizam - dostatni agroekološki resursi (zemljište, klima) za razvoj vinogradarske proizvodnje, povrtlarske i voćarske proizvodnje - povećanje broja ekoloških proizvođača - stabilan broj pojedine stoke - jačanje vinogradarstva i vinarstva - jačanje maslinarstva	- pad ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava u Županiji - depopulacija ruralnog prostora - neuređeni imovinsko pravni odnosi - izražena parcelizacija poljoprivrednih površina - neodgovarajuća razina tehnoloških i marketinških znanja u agrobiznisu Županije - pad broja isporučitelja mlijeka - nedostatni prerađivački kapaciteti - nedostatna poslovna suradnja, horizontalno i vertikalno poslovno povezivanje
PRILIKE (O)	PRIJETNJE (T)
- otvoreno tržište - povećan priljev turista u Županiji - sredstva iz EU fondova - institucionalna podrška razvoju poljoprivrede - blizina turističkog tržišta (mogućnost izravnog plasmana proizvoda uz smanjene troškove distribucije) - porast potražnje za lokalnim proizvodima - višeznačna uloga poljoprivrede u ruralnom prostoru - ekološka poljoprivredna proizvodnja - proizvodnja tradicijskih proizvoda - poslovno povezivanje u poljoprivredi	- negativni demografski trendovi na ruralnom području - konkurencija poljoprivrednih proizvoda iz okruženja i članica EU 28 - visoki troškovi poljoprivredne proizvodnje uz upitnu profitabilnost - starija populacija koja se bavi poljoprivredom - urbanizacija

6. Zaključak

Cilj rada bio je prikazati (statističke) pokazatelje stanja razvijenosti poljoprivrede u Šibensko-kninskoj županiji, te na temelju toga ukazati na moguće pravce srednjoročnog razvoja.

U današnjim makroekonomskim uvjetima, značaj poljoprivrede u gospodarstvu – nacionalnom ili lokalnom, je smanjen. Takav trend prisutan je i na području Šibensko - kninske županije. Danas su u gospodarstvu Županije zastupljenije neke druge gospodarske grane odnosno aktivnosti, kao što je turizam.

Ukupna površina županije iznosi 5.670 km², a prema posljednjem Popisu stanovništva (2011) u Županiji živi oko 110.000 stanovnika. Poljoprivredno zemljište u Šibensko-kninskoj županiji zauzima 60,3% površine županije, od čega obradive površine zauzimaju 26,5%. Ovo područje je najznačajnije s aspekta proizvodnje vina i proizvoda od maslina. Poljoprivreda Šibensko-kninske županije je slabije razvijena u odnosu na prosjek u Hrvatskoj. Na području Županije 2016. godine bilo je registrirano 5.538 poljoprivrednih gospodarstava od čega 98,6% su obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Prema prosjeku Republike Hrvatskoj njihov broj je ispod prosjeka. Imamo izuzetno nizak udjel poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u županijskom BDV-u što ukazuje na mnoge probleme kao što su rascjepkanost zemljišta i loš plasman proizvoda na tržište.

Analizom podataka znakovit je podatak o starosti nositelja OPG-a. Gotovo polovica ih je starija od 65 godina, te je i obrazovna struktura niska. Potrebno je izvršiti dodatnu edukaciju postojećih poljoprivrednika kako bi se mogla ugraditi najnovija tehnološka dostignuća da ta poljoprivredna gospodarstva podignemo na višu razinu. Bilo bi također potrebno privući što veći broj mladih i obrazovanih ljudi kako bi se poljoprivreda Šibensko-kninske županije osnažila i unaprijedila.

S obzirom na otvorenost današnjeg tržišta, uz mogućnost korištenja sredstava iz fondova EU koji nisu fokusirani samo na poljoprivrednu proizvodnju nego i na ruralni razvoj i pozitivan trend u turizmu (povećanje broja gostiju), moderna poljoprivredna proizvodnja svakako ne treba biti zanemarena gospodarska grana u Županiji. Osim proizvodnje hrane poljoprivreda ima višeznačnu ulogu u ruralnom prostoru. Unatoč relativnoj usitnjenosti agrarnih posjeda moguće je postojeću i buduću lokalnu poljoprivrednu proizvodnju neposredno usmjeriti ka proizvodnji kvalitetnih lokalnih i tradicijskih proizvoda. Također, velika se šansa za „preživljavanje“ poljoprivrednika nalazi u različitim oblicima poslovnog povezivanja (zadruga, klasteri, proizvođačke organizacije i sl.). Prilika za razvoj može biti i ekološka poljoprivredna proizvodnja jer je trend potražnje za takvim proizvodima pozitivan, a i potpora takvoj proizvodnji je izdašnija. Različiti tipovi ruralnog turizma (npr. agroturizam) mogu biti ekonomski i financijski oblik izravne prodaje vlastitih proizvoda i uspješne diversifikacije proizvodnje na gospodarstvu.

7. Popis literature

1. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APRRR) (2015). Statistika 2015. Prikaz broja, površine ARKOD-a i broj PG-a s obzirom na veličinu i sjedište PG-a <https://www.aprrr.hr/>
2. APRRR (2017). Statistika 2017. Izvještaj broj 4_Prikaz broja, površine ARKOD-a i broj PG-a s obzirom na veličinu i sjedište PG-a.xlsx, <http://www.aprrr.hr/statistika-2017-2410.aspx>
3. Blaće A. (2015). Razvoj i suvremena preobrazba krajolika naselja Danilskog polja kod Šibenika. *Ekonomika i ekohistorija*. 10(10): 173-188.
4. Blažević, M. (2007). Prilog povijesti poljoprivrede šibenskog područja od 1921. do 1941. godine. *Rad. Zavoda povij. znan. HAZU Zadru.* 49: 645-689.
5. Centar za održivi razvoj i projektni inženjering (Corplng). Poljoprivreda i ruralni razvoj. <http://www.og-corpning.hr/lokalni-i-ruralni-razvoj/poljoprivreda-i-ruralni-razvoj.html>. Pristupljeno: 29. svibnja 2018.
6. Državni zavod za statistiku (2017). Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPS 2012. – 2. razina i županije u 2014., Priopćenje 12.1.3., od 15. veljače 2017
7. DZS (2011). Popis Stanovništva 2011., www.dzs.hr
8. Eu-projekti.info (2012.), Što je SWOT analiza, <http://www.eu-projekti.info>. Pristupljeno: 23. svibnja 2018.
9. Gracin L. (2015). Vinogradarstvo Šibensko-kninske županije s posebnim osvrtom na vinogorje Primošten. *Godišnjak Titius : godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke*. 6-7 (6-7): 387-398.
10. Gugić J., Tratnik M., Kolega A., Grgić I., Kerum D. (2011). Pregled stanja i mogućnosti razvoja poljoprivrede u Splitsko-dalmatinskoj županiji. *Agronomski glasnik*. 73(3): 125-150.
11. Hrvatska poljoprivredna agencija (2017). Godišnja izvješća za Govedarstvo, Svinjogojstvo, Ovčarstvo, kozarstvo i male životinje za 2016.. <http://www.hpa.hr/godisnja-izvjesca/> Pristupljeno: 20. travnja 2018.

12. Hrvatska poljoprivredno-šumarska savjetodavna služba Šibenik (2014). <https://www.savjetodavna.hr/>
13. Izvješće o stanju okoliša Šibensko-kninske županije (2010). OIKON d.o.o. Institut za primijenjenu ekologiju Zagreb, http://sibensko-kninska-zupanija.hr/upload/stranice/2013/07/2013-07-18/66/dokumenti/izvjesce_o_stanju_okolisa_SKZ.pdf
14. Mikić M., Orsag S., Pološki Vokić N., Švaljek S. (2011). Ekonomski leksikon. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Masmedia, Zagreb.
15. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije MRRFEU (n.d.). Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti 2010. i 2013. <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/dosadasnji-izracuni-indeksa-razvijenosti/3741>
Pristupljeno: 25. svibnja 2018.
16. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, a. Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti 2018. <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/vrijednosti-indeksa-razvijenosti-i-pokazatelja-za-izracun-indeksa-razvijenosti-2018/3740>.
Pristupljeno: 6. lipnja 2018.
17. Regionalna razvojna agencija Šibensko-kninske županije (2011). Razvojna strategija Šibensko-kninske županije 2011. - 2013., http://sibensko-kninska-zupanija.hr/upload/stranice/2013/07/2013-07-18/67/dokumenti/Razvojna_strategija.pdf
18. Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske. (2009). https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_03_30_658.html
19. Šibensko-kninska županija (2018). Službene stranice. O Županiji. <http://sibensko-kninska-zupanija.hr/stranica/o-upaniji/69> Pristupljeno: 1. lipnja 2018.
20. Šibensko-kninska županija (2016). Program potpora poljoprivredi na području Šibensko-kninske županije 2016. - 2020.g., <http://sibensko-kninska-zupanija.hr/stranica/program-potpore-poljoprivredi-na-podruju-ibensko-kninske-upanije-2016-2020g/207>. Pristupljeno: 23. svibnja 2018.
21. Tambača A. (1998). Vinogradarstvo i vinarstvo šibenskog kraja kroz stoljeća. Matica hrvatska, Ogranak Šibenik, Šibenik.

22. Tomić F., Šimunić I. (2015). Unapređenje poljoprivrede na prostoru Šibensko-kninske županije primjenom navodnjavanja. Godišnjak Titius : godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke. 6-7 (6-7): 467-485.
23. Uredba o indeksu razvijenosti (2017). https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_12_131_3014.html
24. Zakon o poljoprivredi (2009). https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_12_149_3636.html

Životopis

Antun Verović je rođen 30. lipnja 1974. u Šibeniku, gdje je završio osnovnu i srednju medicinsku školu. Nakon srednje medicinske škole završene 1992. godine, neko vrijeme proveo studirajući arheologiju i sociologiju u Zadru, te medicinu u Rijeci. Prekinuo je studiranje, te se zaposlio kao medicinski tehničar u Šibeniku. Skupio je 18 godina radnog staža u medicini, od čega 13 kao djelatnik službe hitne medicinske pomoći. Svoje znanje o poljoprivredi je odlučio nadograditi upisavši preddiplomski studij Mediteranske poljoprivrede u Splitu 2005. godine. Godine 2008. stekao naziv prvostupnika mediteranske poljoprivrede obranivši završni rad - Upravljanje rizikom na vinogradarsko-vinarskim gospodarstvima Dalmacije. Diplomski studi Agrobiznisa i ruralnog razvitka upisao je u Zagrebu 2008. godine. Služi se engleskim jezikom.

Oženjen, otac dvije prekrasne djevojčice, Judite i Kosjenke.

Iako i dalje zaposlen u medicini održava postojeće obiteljske maslinike, te pokušava revitalizirati ostalo obiteljsko poljoprivredno zemljište.